

To bo Idrija / december 2021

TBI

Revija za prihodnost mesta

12 | Podeželje - digitalni raj?

36 | Moč industrijske kulture: pogled nazaj

46 | Intervju: Neža Pavšič

9 772232 670009

TBI / Revija za prihodnost mesta

Revijo TBI ustvarjamo z veseljem, strastjo in predanostjo.

V upanju, da prikažemo tiste vsebine, za katere smo prepričani, da jih morate spoznati.

Glavni urednik
MATEVŽ STRAUS

Oblikovanje
PETER LAHAJNAR

Lektura
SONJA BENČINA

Izvršni urednik
MATEVŽ ŠLABNIK

Naslovnica
ROBERT ZABUKOVEC

Fotografija na zadnji strani
TADEJ KREFT

Izdajatelj
DRUŠTVO IDRİJA 2020
Ulica IX. korpusa 17, Idrija
www.idrija2020.si

Koprodukcija
ZAVOD ID20
Ulica IX. korpusa 17, Idrija
www.id20.si

Koprodukcija
MLADINSKI CENTER IDRİJA
Ulica IX. korpusa 17, Idrija
www.mcidrija.si

Društvo Idrija 2020 je bilo oblikovano z namenom razvoja mladinskega sektorja in politik v sferah, ki mnogokrat presegajo okvire mladinskih organizacij – strateškega razvoja lokalnih skupnosti, razvoja podjetništva, oživljanja dediščine in promocije novih ustvarjalnih rešitev, ki bi pripomogle k razvoju v mladim prijazno občino. S krepitvijo storitvenih dejavnosti na področju razvoja kulturne dediščine je društvo skupaj z aktivnimi člani ustanovilo Zavod ID20, zavod za inovacije v dediščini, medtem ko je primarno usmerjeno v neformalno izobraževanje, mladinske politike in povezovanje akterjev. Društvo deluje v strojnici jaška Inzaghi v Idriji.

Zavod ID20, zavod za inovacije v dediščini je zasebni zavod, primarno poslanstvo katerega je razvoj kulturne dediščine z inovativnimi pristopi, ki varstvo dediščine nadgrajujejo s principi iz sveta (socialnega) podjetništva, marketinga in arhitekture. Ustanovitelji zavoda so Društvo Idrija 2020 in multidisciplinarna skupina aktivnih posameznikov. Zavod deluje v strojnici jaška Inzaghi v Idriji, v idealnih pogojih za nadaljnji razvoj na poslovnem, storitvenem in kreativnem področju.

Mladinski center Idrija je največja mladinska organizacija v občini Idrija, ki nudi prostor za spodbujanje idej; izvaja dejavnosti, s katerimi stremi k izboljšanju položaja mladih; in omogoča razvoj potencialov v lokalnem okolju. S prostori v objektu nekdanjega nunskega samostana na Ulici IX. korpusa je družbeno vozlišče z uveljavljenim programom, mladinskim hostlom in informacijsko točko za mlade ter je prepoznan kot primer dobre prakse mladinskega organiziranja na evropskem nivoju. Ustanovitelji MC Idrija so Klub idrijskih študentov, Društvo tabornikov Rod srebrnih krtov in Društvo Idrija 2020.

Naklada
400

Tisk
DEMAGO
Datum natisa: 24. 12. 2021

Vse pravice pridržane.
ISSN: 2232-6707

Šesto številko TBI smo ustvarili

Jože Carli, Tjaša Gnezda, Iztok Hvala, Gregor Kacin, Drejc Kokošar, Tomaž Kosmač, Markus Kraxner, Petra Likar, Helena Ločniškar, Tadej Kreft, Peter Lahajnar, Katja Martinčič, Tine Mažgon, Nejc Menard, Urša Mihevc, Slavko Moravec, Joost Nussy, Maša Ogrin, Neža Pavšič, Primož Pavšič, Natalie Rupnik, Špela Sedej, Matevž Straus, Matevž Šlabnik, Zala Velkavrh in Robert Zabukovec.

Soustvarjal TBI
**ŽELITE SODELOVATI PRI NASTAJANJU
REVİJE ALI Z NAŠIMI BRALCI DELITI
VAŠE MNENJE?**

Na voljo smo vam na:
zivjo@idrija2020.si ali info@id20.si

IZID SO OMOGOČILI:

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA JAVNO UPRAVO

KAKO SI DRZNETE!

»Kako si drznete,« je okoljska aktivistka Greta Thunberg zabrusila politikom na podnebnem vrhu leta 2019, ko so zopet sadili rožice, besedičili in se tako še bolj oddaljevali od ukrepanja. »Kako si drznete s svojimi praznimi obljubami krasti moje sanje in moje otroštvo!«

Besedilo: Matevž Straus

Mar starejšim generacijam ne bi nekaj podobnega lahko zabrusili tudi idrijski mladi? Po več kot desetih letih praznjenja občine, negativnih demografskih trendov, akutnega pomanjkanja stanovanj, monotonih zaposlitvenih priložnostih in skromnega odpiranja priložnosti izven tehnološko-tehnične branže lahko ugotovimo: ukrepi so (bili) premedli, situacijo je treba vzeti resneje in postaviti ambicioznejše razvojne načrte.

Ob pripravi prve strategije za mlade je eden izmed takratnih in trenutnih občinskih svetnikov dejal, da stanje že ni tako slabo in da predlagani (sicer očitno premili) ukrepi niti niso smiselni. Da je prikazano stanje le odraz mnenja peščice mladih.

Danes je takrat napovedovana prihodnost tu. V občini je 437 mladih manj kot pred desetletjem. Štiristo sedemintrideset manj. Tudi zaradi tega (in ne zaradi korone!) so poslovni prostori že več let prazni, gostincev je vedno manj, gimnazijske razrede napolnimo s težavo in dnevne migracije skozi Zalo so vse intenzivnejše. Statistiko popravljajo priseljeni delavci in njihove družine, ki zapolnijo vsa stanovanja na trgu. Mnogo teh objektov je dediščinskih, a so namesto strokovne prenove podvrženi krpanju, nemalokrat izmaličenju. Tistih nekaj novih netehnološko-tehničnih delovnih mest je ustvaril kritizirani nevladni sektor, financiran iz Evrope.

Zatorej v supervolilnem letu potrebujemo ambicioznejše, korenitejše ukrepe. Tu ne gre za (sicer potrebno) »flikanje« cest in popravila škarp, temveč za razvojno usmerjene projekte, ki bodo odpirali drugačna delovna mesta, spodbudili gradnjo in prenovu najemniških stanovanj ter v kotlino vnašali raznolikost in svež veter.

S šesto številko TBI želimo poudariti angažma in pobude, ki ciljajo v to smer in jih je zato vredno podpreti. Pripovedujejo nam o potencialu, da zgodbe industrije prikažemo širnemu svetu na nov, atraktiven način. O taktiki privabljanja mladih, digitalnih nomadov, ki v lokalne skupnosti vnesejo nove načine razmišljanja in vire zaslužka. O podpornih mehanizmih za vse tiste, ki iščejo posel v kulturi in dediščini. O samoniklih ustvarjalkah, ki orjejo ledino. O mladih, ki so se v Idrijo zaljubili in jo ponesli v svet. O novi gverili, ki podira rigidne vzorce. O hiši tisočerih zgodb.

Šesta številka ponovno izpostavlja semena za drugačno Idrijo. Ta semena pa bodo vzkli la ob zadostni podpori in usklajenem angažmaju drugih akterjev.

Akcija!

Idrijska mladina v številkah

Avtorji:

Helena Ločniškar

Petra Likar

Matevž Šlabnik

SPLOŠNO

NA SPLETNO
ANKETO SE JE
ODZVALO **540**
POSAMEZNIKOV,
OD TEGA JO JE
210 MLADIH
IZPOLNILO V
CELOTI, KAR
PREDSTAVLJA
13 % VSEH
MLADIH V
OBČINI.

Številni manjši kraji na obrobju se poleg splošnega staranja prebivalstva soočajo še z izseljevanjem mladih v večja središča ali v tujino, kar še pospešuje negativno demografsko sliko. Območje občine Idrija ni v tem pogledu nobena izjema. Ravno zato je redno spremljanje razmer na področju mladih nujno, saj osvetljuje tiste vidike, ki bi jih bilo treba za izboljšanje stanja nasloviti.

V letu 2020 je bila opravljena nova celovita raziskava na področju mladih v Idriji in okolici, ki prinaša svež vpogled v stanje na področju mladine.

Kako svoj položaj v idrijski občini dojemajo mladi in kaj nam o njem pove groba statistika?

11.811

Občina Idrija ima leta 2020
11.811 prebivalcev

1.606

V občini Idrija prebiva 1.606
mladih med 15. in 30. letom

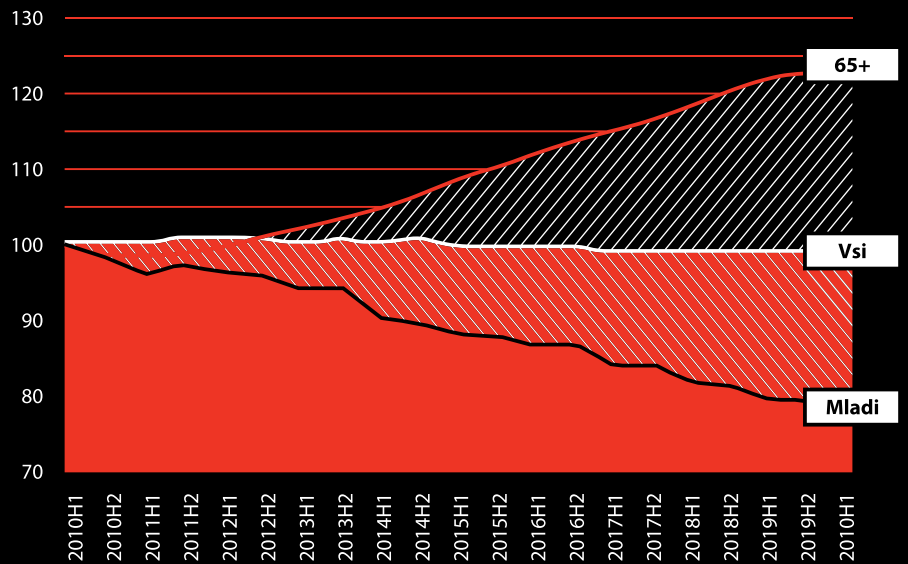
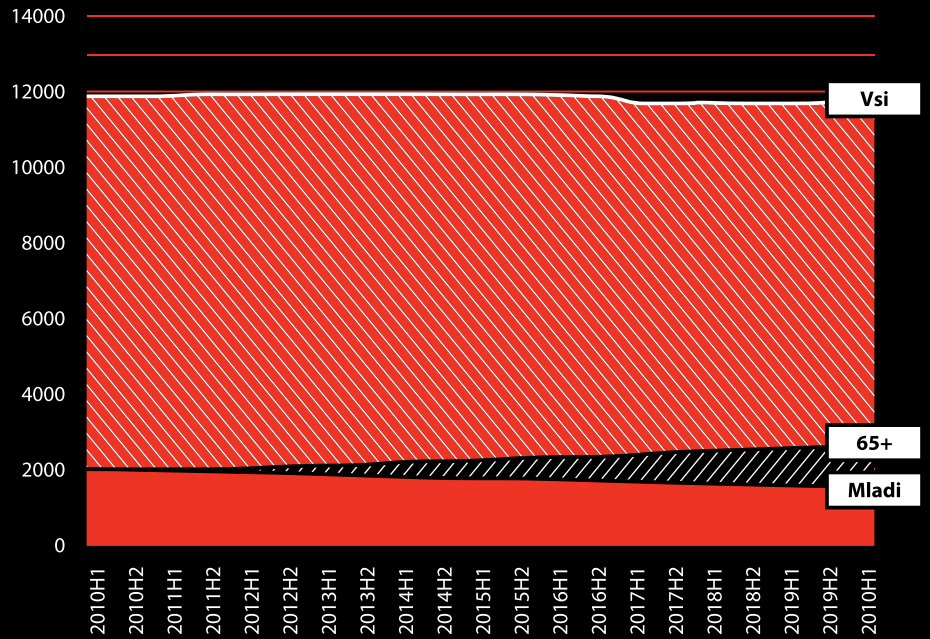
-78

Leta 2020 ima občina Idrija
78 prebivalcev manj kot
leta 2010

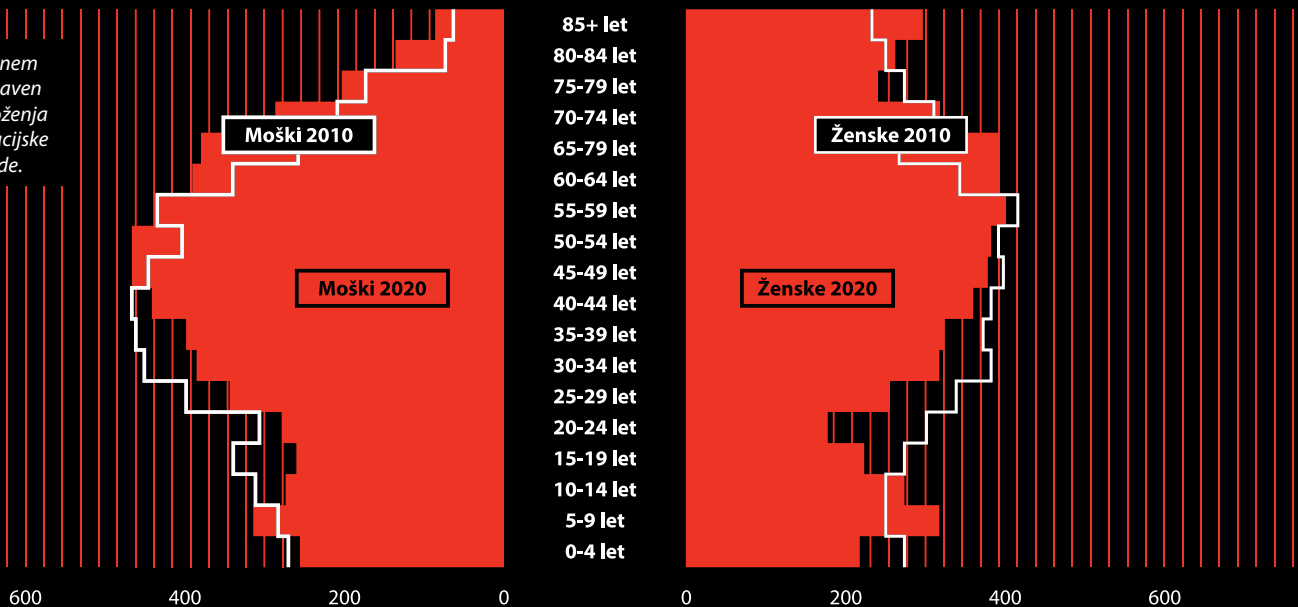
-437

Število mladih je od leta 2010
upadlo za 437, število starejših
od 65 let pa naraslo za 510

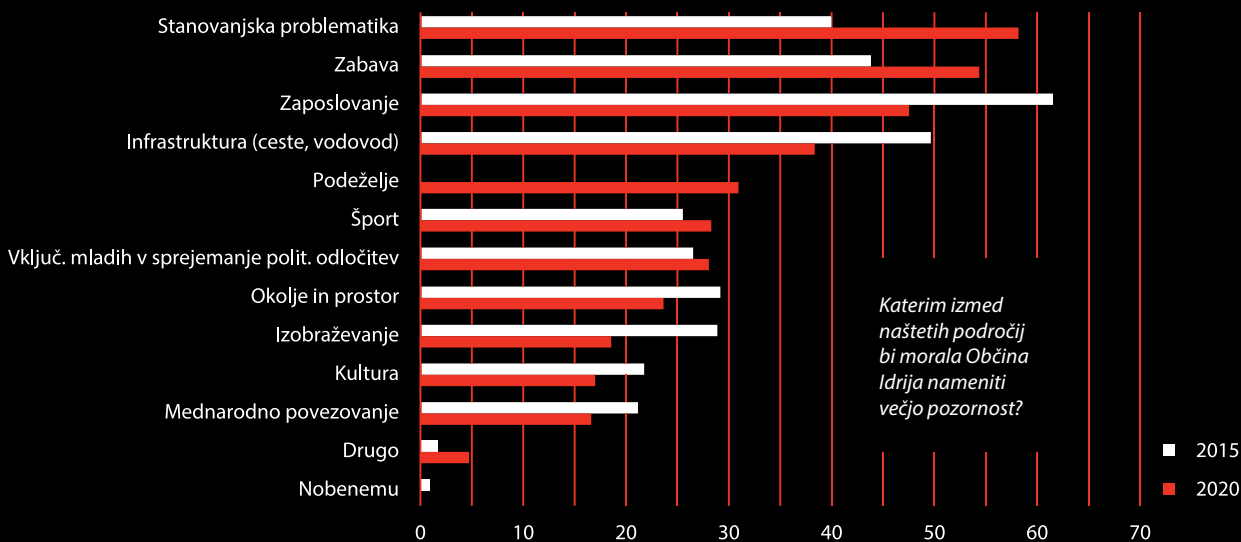
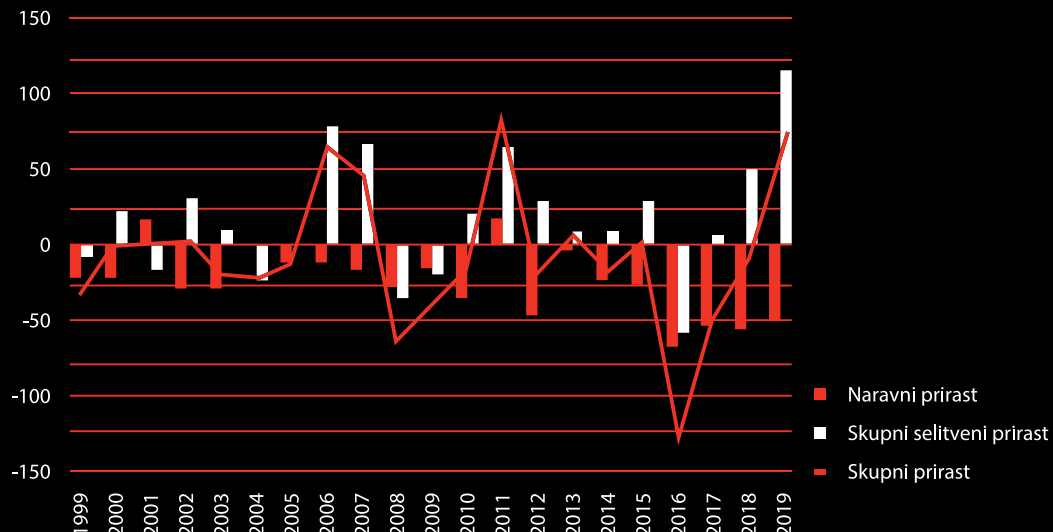
Absolutna in relativna rast prebivalstva v občini Idrija. Razkorak med številom mladih in starejših se povečuje.

V splošnem je zaznaven trend oženja populacijske piramide.

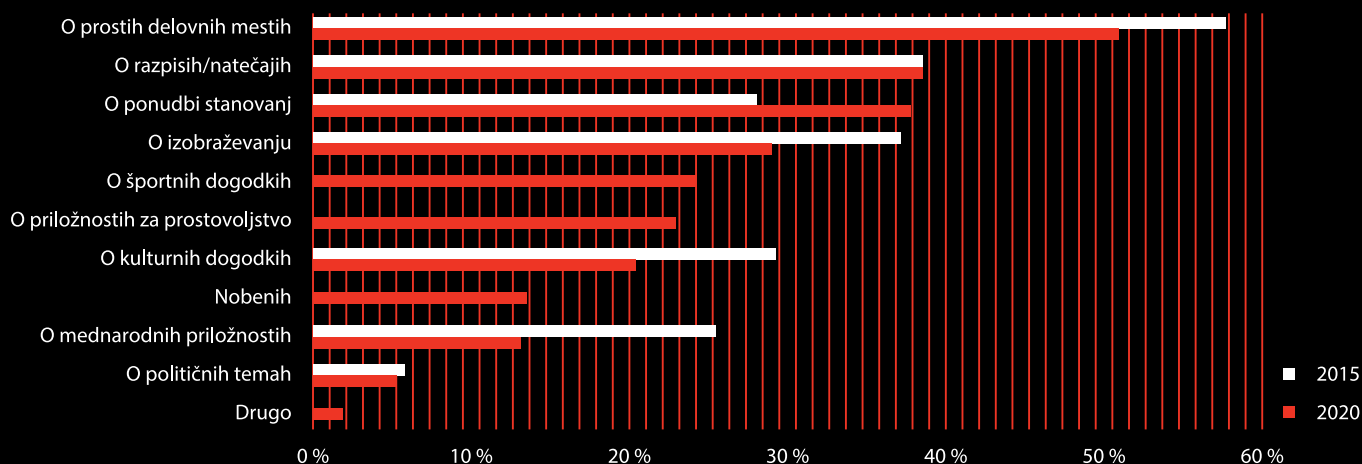

Negativno demografsko sliko občasno popravlja pozitiven selitveni prirast.

Po mnenju mladih bi morala Občina Idrija največ pozornosti posvečati stanovanjski problematiki, zabavi in zaposlovanju, medtem ko od mladinskih organizacij pričakujejo predvsem angažma na področju zabavno-družabnih aktivnosti, pomoči pri iskanju zaposlitev in stanovanj ter pri spodbujanju podjetništva.

Katere informacije najbolj pogrešaš?

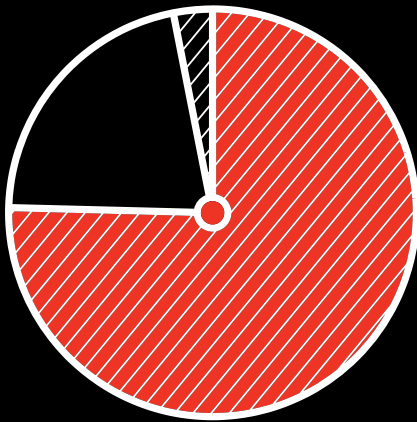

V primerjavi s prejšnjim obdobjem je nekoliko upadel pomen informacij o prostih delovnih mestih, opazno pa se je okrepila potreba po informiranju o ponudbi stanovanj.

ZAPOSILITEV

SI SE ZA ZAPOSILITEV (V PRIHODNOSTI ALI DANES) PRIPRAVLJEN/-A IZSELITI IZ OBČINE IDRİJA?

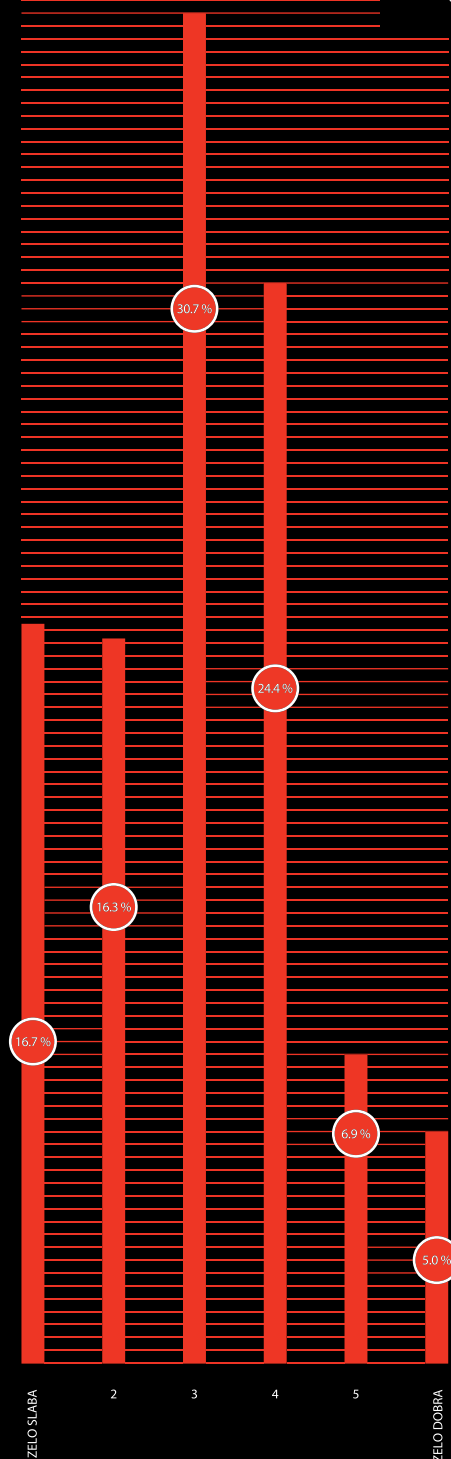

- 76,0 %
Da
- 21,0 %
Ne
- ▨ 3,0 %
Sem se že izselil/-a

Mladim so pri zaposlitvi najpomembnejši spoštovanje pravic, dobri odnosi s sodelavci in nadrejenimi ter rednost dohodka. Najmanj sta jim pomembna delavnik od ponedeljka do petka in delo samo v dopoldanskem času.

Kakšno je tvoje mnenje o ponudbi zaposlitev za tvoj profil v občini Idrija?

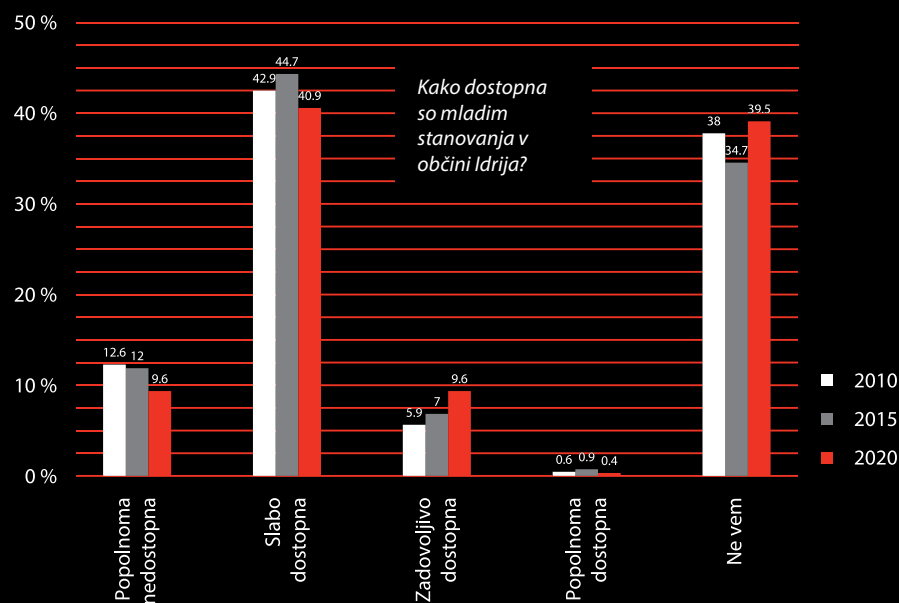
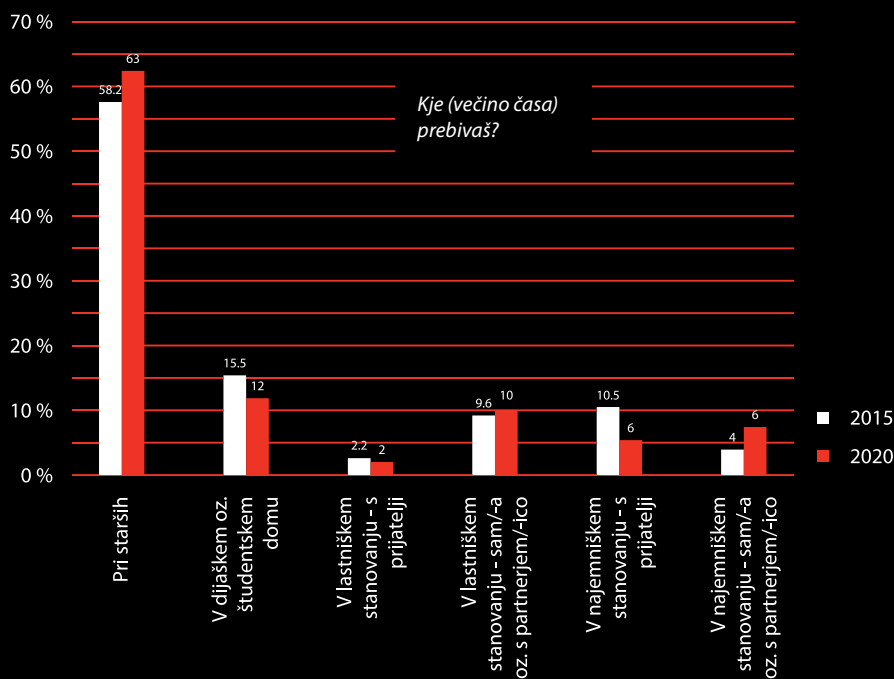
Večina mladih zaposlitveno ponudbo za svoj profil ocenjuje negativno.

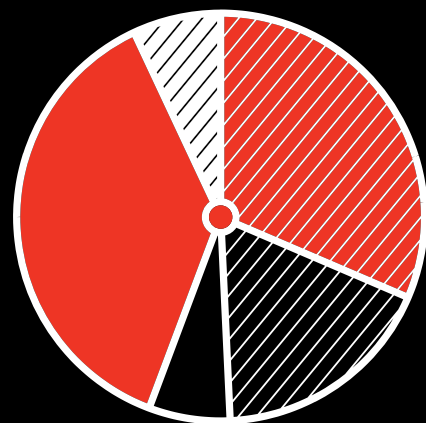
»MANJKA VEČ RAZNOLIKIH MOŽNOSTI ZA DELO V OBČINI, DA BI ŽELELI OSTATI TU. POTEM BI IMELI INTERES, DA VPLIVAMO NA LOKALNO POLITIKO; ČE DEJANSKO ŽIVIMO IN DELAMO V LJUBLJANI ALI DRUGJE PO SLOVENIJI, PA GA NIMAMO.«

Večji del mladih še vedno biva pri starših.

BIVANJE

ALI RAD/-A ŽIVIŠ V OBČINI IDRIJA?

- 38,0 %**
V občini Idrija rad/-a živim, načeloma želim tukaj ostati, a sem se za potrebe študija/zaposlitve ali iz osebnih razlogov pripravljeno/-a odseliti.
- 31,0 %**
V občini Idrija rad/-a živim in se ne želim preseliti drugam.
- 18,0 %**
V občini Idrija rad/-a živim, a se želim v bodoče preseliti v drug kraj v Sloveniji.
- 7,0 %**
V naši občini se ne počutim dobro in če bom imel/-a možnost, se bom takoj odselil/-a.
- 6,0 %**
V občini Idrija rad/-a živim, a se želim v bodoče preseliti v tujino.

Mladi se v Idriji in okolici večinoma dobro počutijo.

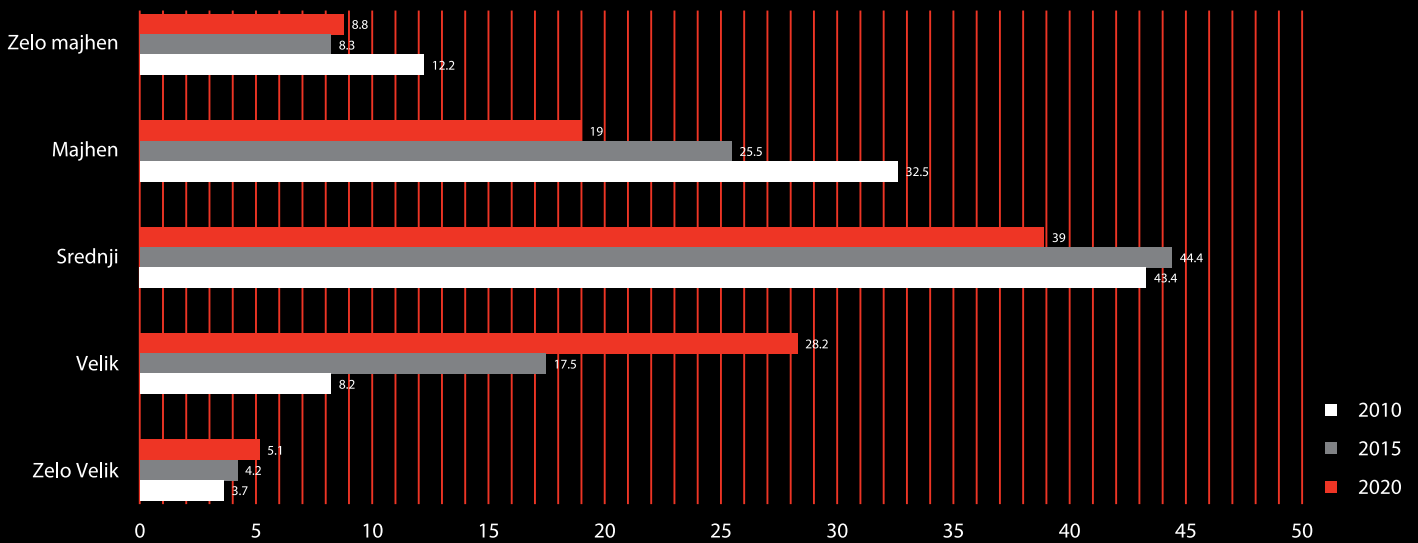
Stanovanja so v občini Idrija mladim še vedno težje dostopna.

»MOJE MNENJE JE, DA SO STANOVANJA V IDRIJI NEKOLIKO DRAGA GLEDE NA POVPREČNO PLAČO V NAŠI OBČINI. ČE KAKŠNEGA STANOVANJA OZ. HIŠE NISI PODEDOVAL OD STARŠEV ALI STARIH STARŠEV, BOŠ TEŽKO PRIŠEL DO SVOJEGA STANOVANJA.«

PARTICIPACIJA

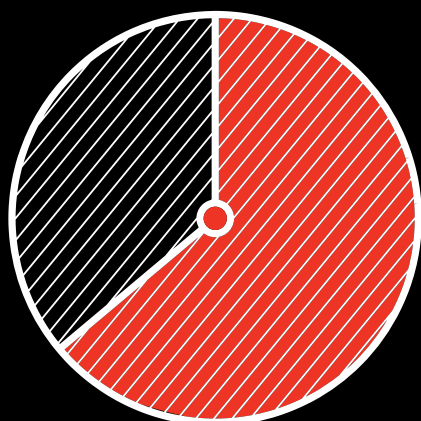
Občutek o vplivu mladih na dogajanje v lokalni skupnosti se že nekaj let krepi.

Kako ocenjuješ svoj vpliv na družbene spremembe v lokalni skupnosti (občini), ki se bodo zgodile v tvoji prihodnosti?

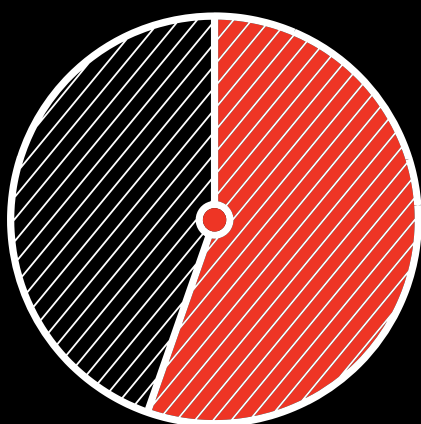

MLADIM JE — V NASPROTJU S STEREOTIPNO PREDSTAVO — MAR ZA TO, KAJ SE DOGAJA V NJIHOVEM KRAJU, ZLASTI ČE ČUTIJO, DA SE JIH ZADEVE NEPOSREDNO TIČEJO. NE DRŽI TOREJ, DA MLADI V DRUŽBI NE SODELUJEJO, LE SODELOVANJE DANES POTEKA NA NEKONVENCIONALNE IN INOVATIVNE NAČINE.

KAKO POGOSTO SPREMLJAŠ OBCINSKO POLITIKO?

KAKO POGOSTO SPREMLJAŠ DELO MLADINSKIH ORGANIZACIJ IN ORGANIZACIJ ZA MLADE?

»Verjetno bi bilo najprej treba mlade poslušati in jim vsaj v kakšni stvari ustreči; mislim, da bi bil potem interes večji, ker bi se mladi počutili 'slišane'.«

Podeželje

- DIGITALNI

RAJ?

Nenadne spremembe, ki jih je prinesla epidemija COVID-19, so predrugačile marsikatero načrte, na glavo obrnile številne strategije, svet pa postavile v zanimiv razcep med digitalnim in fizičnim. Vendar pa epidemijo lahko vidimo tudi s pozitivne strani. Velike spremembe prinaša predvsem za podeželje in druga periferna območja. Meje med urbanim in podeželjem se namreč z razvojem digitalizacije zakrivajo, v ospredje pa prihaja fenomen digitalnega nomadstva.

Avtor:
Drejc Kokošar

Fotografije:
arhiv iLand;
Shutterstock;
Instagram profil
@fsavintsev

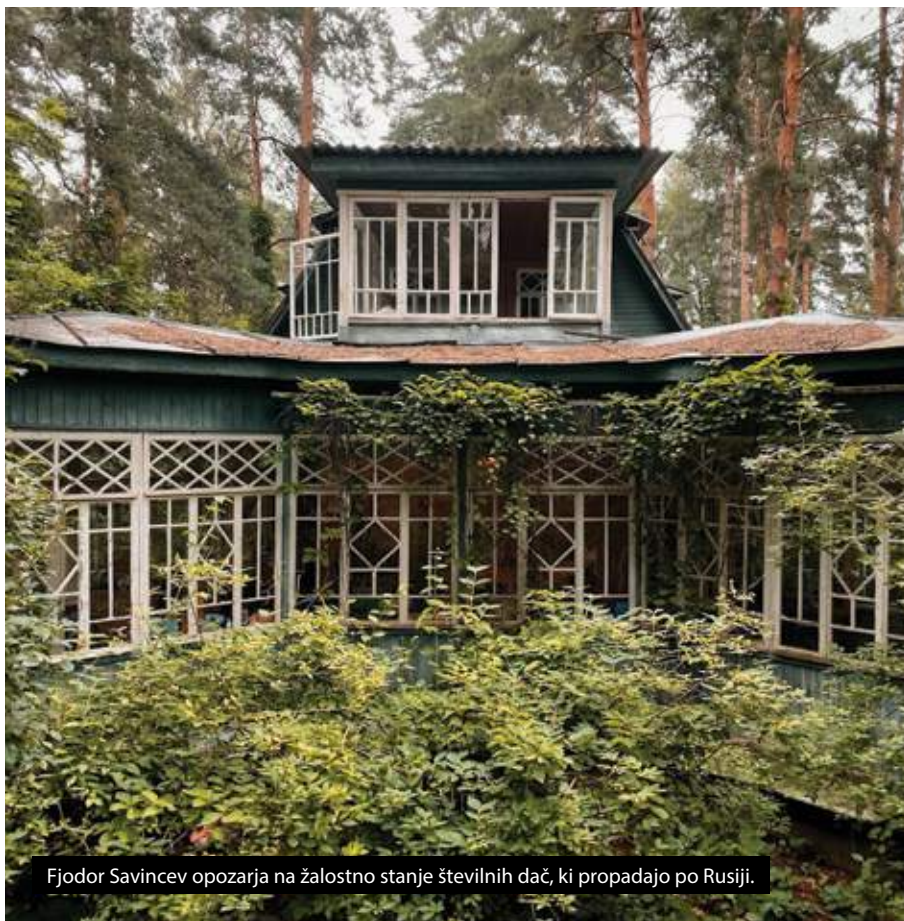

#LOVZAZAPUŠČENIM

V zadnjih letih se je predvsem v zahodnem svetu zelo razrasel nov »instagramski« hobi – raziskovanje zapuščenih hiš in drugih objektov. Nekdanji prebivalci so se s trebuchom za kruhom odselili v večja mesta, kjer je več priložnosti za delo, za sabo pa pustili mojstrovine, ki so jih ustvarile generacije prednikov. Te hiše sedaj propadajo, mladi pa jih odkrivajo v stilu Indiane Jonesa, le da jih namesto biča »krasi« pametni telefon.

Eden takih lovcev je tudi znani ruski fotograf, Fjodor Savincev, ki je pred leti zaradi več kariernih priložnosti svoje domače kraje

ki ga je poznal, na podeželje, kjer je virusa (vsaj navidezno) bilo manj. Vrnil se je k svojim prednikom ter začel raziskovati in fotografirati ruske dače. In tako ulovil trend, ki se je začel že pred epidemijo in še traja. Vrnitev na podeželje, v naravo, stran od onesnaženih in stresnih mestnih središč. Savincev ima na Instagramu že več kot 100.000 sledilcev, ki spremljajo njegov lov za zapuščenimi, a dragocenimi stavbarskimi mojstrovinami. Kakor je povedal v intervjuju za spletno stran Heritage Tribune, ga je presenetilo dejstvo, kako je preprosti sovjetski človek lahko ustvaril nekaj tako lepega, kot so ruske dače, pa čeprav brez arhitekturnega znanja in z zelo omejenimi finančnimi sredstvi.

Fjodor Savincev opozarja na žalostno stanje številnih dač, ki propadajo po Rusiji.

na podeželju zamenjal za Moskvo. Pestro, vendar tudi stresno življenje v Moskvi se je v začetku leta 2020 povsem spremenilo. Kaj namreč lahko počneš v eni največjih metropol, ko človeka zaradi maske več ne spoznaš, v lokale ne smeš, družiš pa se lahko samo preko interneta? Odpravil se je v svet,

Fjodor Savincev je samo eden tistih, ki so se v obdobju epidemije COVID-19 začeli ponovno obračati k podeželju. Ki s(m)o ga vmes že skorajda odpisali.

#DIGITALNIČLOVEK

Epidemija COVID-19 je spremenila svet. Tudi med mladimi se je povečalo zanimanje za naravo, marsikdo je pobegnil iz mest. Kljub temu pa naš vsakdan postaja vedno bolj digitalen. Ne le orodja, še celo druženje in sestanki so se večinoma preselili v digitalno okolje. Številni zaposleni so bili prisiljeni, da svoje delovno mesto preselijo domov, in nekateri so v epidemiji ugotovili, da jim delo z domačega kavča bistveno bolj leži kot v uniformirani, velikokrat neinspirativni pisarni. Raziskave kažejo, da se je v Evropi v času epidemije delo na daljavo povečalo s 16 % na 37 %, v ZDA celo na blizu 50 %. Marsikdo pa je ugotovil, da je z vidika produktivnosti popolnoma vseeno, ali računalnik odpre doma ali pa v viseči mreži ob toplem morju.

Ena od vodilnih platform za ponujanje nastanitev Airbnb je v času epidemije COVID-19 doživela drastičen padec dohodkov. Takoj po začetku epidemije je padec znašal kar 67 %, direktor Brian Chesky pa je šokiral s črnogledimi napovedmi o koncu turizma, kot smo ga poznali. Čeprav se je izkazalo, da se bo turizem postavil nazaj na noge, pa so bile njegove besede pravzaprav preroške. Tako je platforma že zelo hitro ugotovila, da je prihodnost v povsem drugačnem tipu turistov. Takih, ki na eni lokaciji bivajo po več kot tri tedne. Airbnb je kljub velikemu splošnemu padcu povpraševanja v segmentu dolgotrajnih turističnih bivanj v času epidemije doživel celo rast. Velika turistična podjetja pa so se začela osredotočati na povsem drugo ciljno skupino – digitalne nomade.

#SVETNOMADOV

Leta 2020 je v svetovna kina prišel film Dežela nomadov (*Nomadland*), ki je poleg pomembnih socioloških problemov, ki tarejo ameriško (in svetovno) podeželje, v ospredje postavil predvsem svet nomadov. Tistih, ki poznajo drugačno definicijo doma in v potovanju odkrivajo samega sebe, svojo preteklost, a tudi sanje. Vendar Fern, ki jo igra z oskarjem nagrajena igralka Frances McDormand, v filmu Dežela nomadov na širokih ameriških prerijah ne odkriva le same sebe, ampak tudi somišljenike. Film je posnet po resnični zgodbi in v njem igrajo resnični »vagabundi«. Gledalci smo tako spoznali svet

Podeželje ponuja številne priložnosti za sprehod in dejavnosti v naravi.

Prenosni računalnik in hiter internet omogočata delo na daljavo že milijonom ljudi.

nomadov, potepuhov, ki živijo v prikolicah in se preživljajo z občasnim delom. V ZDA temu fenomenu rečejo *vanlifers*, v zadnjem času pa se za to navdušuje vedno več mlajših, tudi milenijcev in pripadnikov generacije Z.

#GENERACIJE

Epidemija COVID-19 je z vsemi spremembami (nekaterih pravzaprav sploh še ne poznamo) zarezala v našo sodobno družbo. Pa vendar so se spremembe dogajale tudi prej. V zadnjih letih so pomembno vlogo začeli igrati predvsem milenijci, rojeni nekje od 1981 do 1999. Skupaj z generacijo Z, ki jim sledi, so namreč predstavniki t. i. digitalne generacije. Odraščali so v svetu digitalne resničnosti, potrošniške družbe in zabavne industrije. Zanimivo je, kako se po raziskavah sodeč razlikuje dojemanje mlajših generacij do potrošništva. Medtem ko so starejše generacije, še posebej »baby boomerji«, močno navezane na osebni avto in lastno hišo, ti dve dobrini pri mlajših še zdaleč nista na vrhu seznama prioritet. Tako milenijci in pripadniki generacije Z večjo vlogo dajejo digitalnim storitvam, avtu pa se odpovedujejo v zameno za potovanja in potrošništvo doživetij. Predstavljajo generaciji Instagrama in Tiktoka, ki svet dojemata drugače: interaktivno, impulzivno, a vendar ravno tako ustvarjalno kot prejšnje generacije.

#DIGITALNONOMADSTVO

V tej luči je treba videti tudi pojav digitalnih nomadov, ki pravzaprav predstavljajo sledenje trendom. Digitalni nomadi so neke vrste popotniki, ki se selijo z lokacije na lokacijo, svoje delo pa opravljajo povsem digitalno. Tako pravzaprav nimajo ne stalnega bivališča ne končne destinacije, skupno pa jim je to, da svoj zaslužek pridobijo iz dela, ki ga opravijo digitalno. Od prej omenjenih nomadov, ki jih opisuje film *Dežela nomadov*, se razlikujejo predvsem v tem, da ponavadi ne živijo v prikolici, za delo pa potrebujejo (samo) računalnik in internet. Digitalno nomadstvo ni nekaj povsem novega, prvič sta ga v knjigi *Digitalni nomad* leta 1997 omenila Tsugio Makimoto in David Manners. Kljub temu je pravi porast dobilo šele v zadnjih dveh letih in napovedi kažejo, da se povečanje obeta tudi po koncu vseh ukrepov, ki jih je in jih še bo zaznamovala epidemija COVID-19. Digitalni nomadi so se pojavili hkrati s porastom

digitalnih dejavnosti, kot so programiranje, spletni marketing, pisanje promocijskih tekstov in blogov ter spletno poučevanje. Skladno z razvojem digitalnih orodij, ki je porast doživel predvsem v času epidemije COVID-19, pa marsikateri zaposleni ugotavlja, da se lahko tudi sam odpravi po poti digitalnih nomadov ter vsakdan preživi na sanjski lokaciji in s koktejlom na mizi (kar je sicer bolj idealizirana podoba). Številni digitalni nomadi kljub boljšemu finančnemu položaju, kot ga je v filmu Dežela nomadov imela Fern, svet doživljajo zelo podobno kot v nagrajenem filmu. V ospredju je odkrivanje zanimivih ljudi, novih lokacij in navad ter seveda samega sebe.

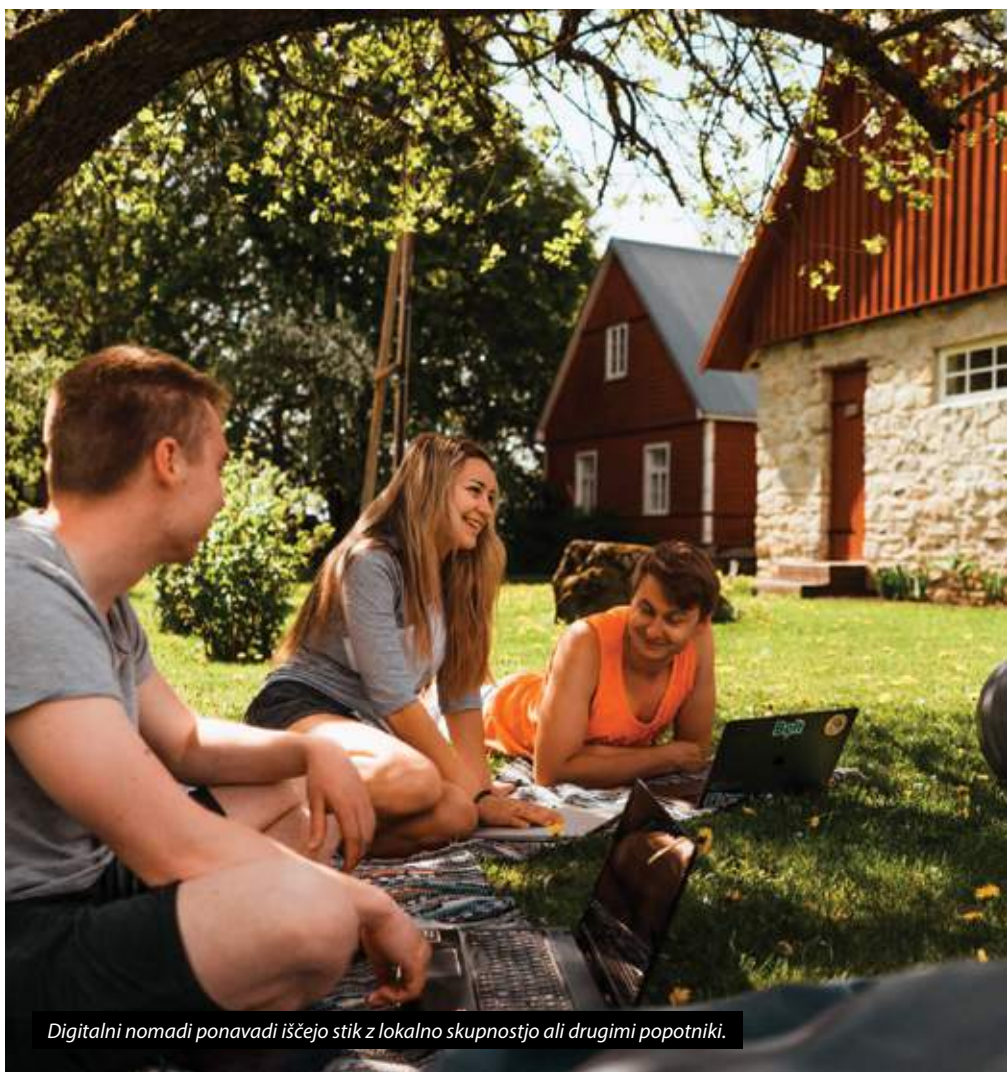
Zanimiva analiza svetovalnega podjetja MBO Partners je pokazala, da se je število digitalnih nomadov v ZDA med epidemijo povečalo s 7 na 11 milijonov, kar 19 milijonov takšno življenje načrtuje, 64 milijonov pa o digitalnem nomadstvu razmišlja. Čeprav se marsikdo za tako življenje kljub željam ne bo odločil, pa je jasno, da digitalno nomadstvo predstavlja pomemben svetovni trend. Zakaj bi namreč delali v pisarni, če lahko isto službo opravljate nekje na plaži na Baliju?

#NARAVA

Trend digitalnih nomadov se tako navezuje tudi na vrnitev k naravi. Številni prebivalci velikih mest namreč ugotavljajo, da življenje v velikih mestih ni več njihova prioriteta. Sestanki in konference sedaj potekajo večinoma digitalno, filme in serije lahko sočasno s premierami v večjih kinih gledamo na domačem računalniku, narava pa omogoča meditacijo in umiritev, ki ju v mestih težko dobimo oziroma ju moramo ponavadi celo kupiti.

Tako je porast digitalnih nomadov povezan tudi s povečanim zanimanjem za podeželje. Številne države in mesta so začele ponujati t. i. vize za digitalne nomade, ki so po svojem namenu povsem drugačne kot klasične delovne vize. Ne ponujajo namreč dovoljenja za delo, marveč nekakšno dovoljenje za življenje. Namenjene so tistim, ki iščejo odmik iz klasičnega, velikokrat urbanega okolja, ki kljub dragi najemnini in visokim življenjskim stroškom ne omogoča prijetnega in umirjenega življenja. Takšno vizo v Evropi med drugimi ponujajo tudi v Estoniji in sosednji Hrvaški, šele naslednje leto pa bo verjetno pokazalo, kakšno je zanj sploh zanimanje.

O digitalnem nomadstvu pa pravzaprav začenjamo razmišljati tudi v Sloveniji. V zadnjih letih smo namreč doživeli dve hladni prhi – najprej porast masovnega turizma, ki je predvsem na glavnih destinacijah, kot sta Bled in Postojna, že začel uhajati izpod nadzora, hkrati s tem pa izjemno povečanje življenjskih stroškov, ki se kažejo kot posledica slabe stanovanjske politike in nesimetričnega razvoja države. Tako na eni strani v večjih urbanih središčih doživljamo pomanjkanje stanovanj, ki napihuje nepremičninski balonček, na drugi strani pa je obratna situacija na podeželju, ki ga zaznamujejo izpraznjene hiše. Tako kot te zapuščene stavbe že odkrivajo »instagram lovilci«, bi jih lahko malce aktivneje odkrivali tudi digitalni nomadi.

Digitalni nomadi ponavadi iščejo stik z lokalno skupnostjo ali drugimi popotniki.

#KREATIVNOPODEŽELJE

Če želimo namreč priti do boljšega položaja podeželja, ni zadosti samo to, da mlade tu zadržujemo, ampak jih moramo tudi privabiti. So to lahko ustvarjalni digitalni nomadi iz velikih svetovnih metropol? V Sloveniji imamo naravo, ki je idealna za meditacijo, jogo, pohode, kolesarjenje in druge aktivnosti. Tako digitalno nomadstvo predstavlja idealno priložnost za razvoj trajnostnega turizma, ki temelji na daljšem bivanju, zelenih okoljskih praksah in vključevanju v lokalno skupnost. Koncept, ki ga pri nas dojemamo večinoma še kot popolno novost, je ponekod po Evropi (in svetu) že kar precej razvit. Mogoče lahko s pravim razvojem digitalne nomade spremenimo v stalne prebivalce

naših območij, marsikatera zapuščena hiša pa na tak način začne novo življenje. Digitalno nomadstvo lahko ravno tako povežemo z razvojem mladih v domačem okolju – mogoče se najde kakšen digitalni nomad, ki bi organiziral tečaje tudi v lokalnem okolju. Na podeželju namreč vidno primanjkuje predvsem izkušenj s področja marketinga, arhitekture ali digitalnih rešitev.

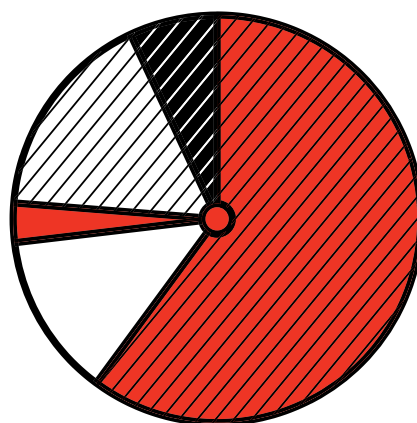
V zadnjem času se prebujajo upanje za obuditev podeželja in drugih perifernih okolij. V dialogu z novimi, digitalnimi rešitvami in dediščino lahko ustvarimo nekaj novega. Digitalno nomadstvo je nekaj, kar bi lahko poganjalo lokalne skupnosti. Je majhna rešitev, ki lahko prinese velike spremembe.

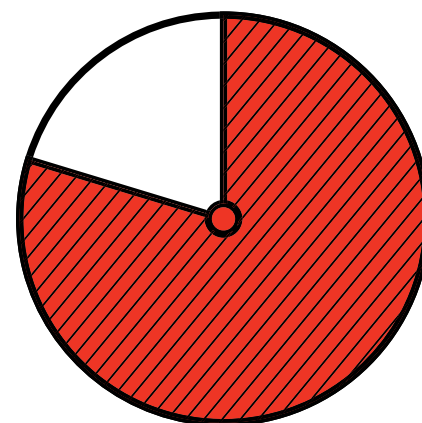
MINI ANKETA: BI DIGITALNI NOMADI ŽIVELI NA PODEŽELJU?

Spomladi 2021 smo na svetovnem spletu izvedli kratko anketo, v kateri je sodelovalo 30 digitalnih nomadov. Povzemamo glavne rezultate ankete, s katerimi si boste lažje predstavljali, kaj iščejo digitalni nomadi.

GLAVNI RAZLOG, DA SI IZBRAL/-A STIL DIGITALNEGA NOMADA:

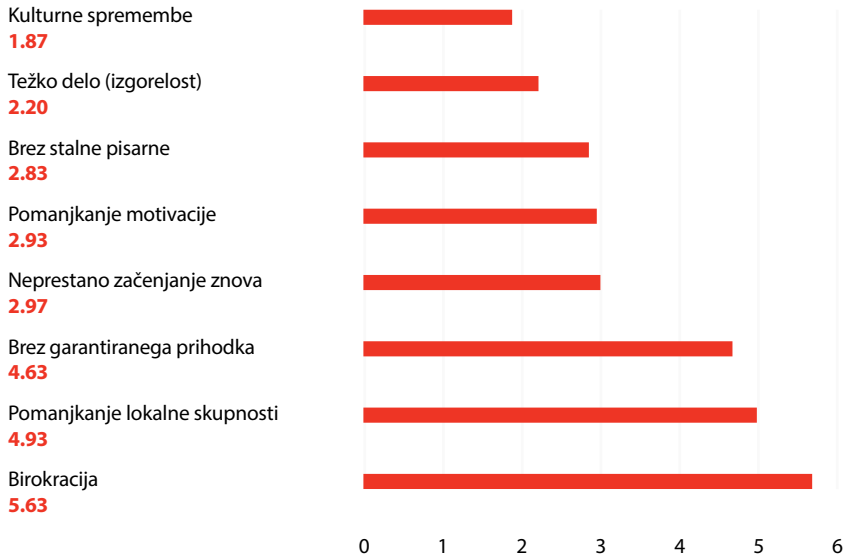
BI ŽIVEL/-A NA PODEŽELJU?

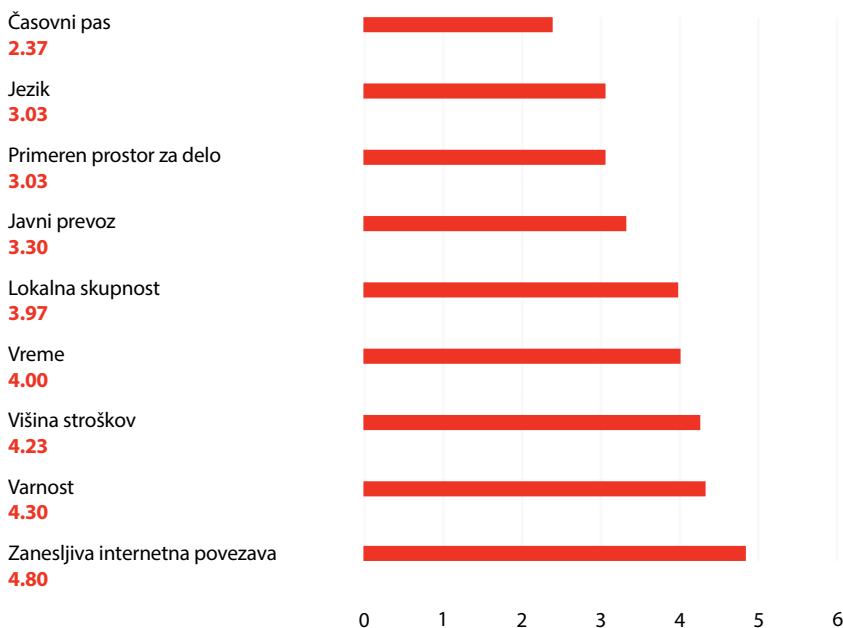
- **60,0 %**
Svoboda in neodvisnost
- **17,0 %**
Srečevanje novih ljudi in spoznavanje novih kultur
- **13,0 %**
Neodvisnost od fizične pisarne
- **7,0 %**
Drugo
- **3,0 %**
Nekaj novega
- **0,0 %**
Povečanje prihodkov

- **80,0 %**
Da
- **20,0 %**
Ne

KATERE SO NAJVEČJE SLABOSTI ŽIVLJENJA DIGITALNEGA NOMADA?

POMEMBNOST POSAMEZNEGA KRITERIJA ZA IZBIRANJE KRAJA ZA BIVANJE.

5 FILMOV IN DOKUMENTARCEV ZA RAZUMEVANJE FILOZOFIJE DIGITALNIH NOMADOV

Dežela nomadov (Nomadland)
ZDA, 2020
Režija: Chloé Zhao

Nagrajeni film o temni strani ZDA, nomadnih in upanju.

Enosmerna vozovnica (One Way Ticket)
ZDA, 2017
Režija: Youjin Do

Dokumentarec o vzponu digitalnih nomadov. Prihodnost dela ali neokolonizacija sveta?

Ne bom več luzerka
Slovenija, 2018
Režija: Urša Menart

Še vedno aktualen film o problemih in načinu razmišljanja slovenskih (in drugih) milenijcev.

V divjino (Into the Wild)
ZDA, 2007
Režija: Sean Penn

Film, posnet po resnični zgodbi. Pobeg iz civilizacije v divjino, ki ne prinaša dobrega zaključka.

Minimalizem (Minimalism)
ZDA, 2015
Režija: Matt D'Avella

Vpliven dokumentarec o minimalistični filozofiji Ryana Nicodemusa in Joshue Fieldsa Millburna.

TRI DOBRE PRAKSE

COCONAT, NEMČIJA

V nemški deželi Brandenburg so lokalni kreativci uredili prostor v nekdanjem podeželskem dvorcu, ki je sedaj namenjen prenočišču in coworkingu. Ciljajo predvsem na digitalne nomade in druge goste, ki iščejo prostor za delo v mirnem okolju.

www.coconat-space.com

PANDORAHUB, ŠPANIJA

Vsestranski katalonski center za razvoj podeželja, ki raziskuje in ponuja povsem drugačen način doživetja podeželja. Med drugim tudi vodeno večdnevno doživetje, ki kombinira delo in aktivno doživetje dediščine.

www.pandorahub.co

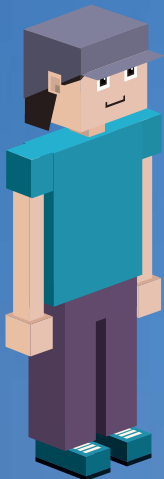
ILAND, ESTONIJA

Popularen prostor za delo in življenje, ki cilja na digitalne nomade. V pristnem naravnem okolju ponuja ugodno namestitev, ki omogoča ustvarjalno delovno razpoloženje.

www.iland.ee

SPOZNAJTE TOMA, DIGITALNEGA NOMADA

Tom je star 28 let, dela kot samostojni grafični oblikovalec v Londonu. V času epidemije COVID-19 je spoznal, da ima zadosti metropolitanskega vrveža velikih mest. Pred kratkim ga je zapustila punca, zato išče spremembo v življenju. Ker je kot grafični oblikovalec neodvisen od lokacije, ga mika selitev na podeželje. Kaj je tisto, kar bi Toma lahko prepričalo, da spremeni svoje začasno bivališče? Na primeru mesteca Beli Dol odkrivajte, kaj Tom potrebuje za svoje življenje na podeželju.

Zanesljiva internetna povezava

Če bo želel dnevno komunicirati s svojimi naročniki po celem svetu, bo potreboval stabilno povezavo s svetom. Na srečo Beli Dol to povezavo ima!

Primeren prostor za delo

Čeprav lahko dela povsod, pa bi rajši delal v prostoru, kjer ne bo sam. Želi si namreč spoznati lokalce. Tako vedno pogleda, če v bližini obstaja kakšen prostor za coworking.

Aktivno in družabno življenje

Čeprav bi popoldneve preživel predvsem na sprehodih in pohodih, bo brez nogometa težko. Upa, da bo ravno tam spoznal nove prijatelje.

Hostel

Tom želi spoznati popotnike in druge mlade v lokalnem okolju. Tako si bo za prostor bivanja izbral lokalni hostel.

Pobeg v naravo

Če bo le lahko, se bo Tom želel odpraviti na bližnji hrib ali v gozd, ki ga v okolici Belega Dola ne manjka. Na podeželju namreč išče ravno mir in meditacijo, ki ju je v Londonu tako težko dobil.

Čarobna hišica

Tom pogreša žensko družbo. Zato bi rad srečal punco, ki bi postala njegova sopotnica. Bo to sosedova Urška?

Brez bara ne gre

Tom je navdušenec nad športi, še posebej nad nogometom. Bližajoče svetovno prvenstvo tako želi gledati v športnem baru, mogoče pa bo tam na zabavi spoznal ljubezen svojega življenja.

Avtobusna postaja

Ker nima lastnega avta, bi želel, da so na voljo redne avtobusne ali železniške povezave do večjih mest in turističnih središč.

Najem avtomobila

Svoje vozniške izkušnje bi rad nabiral tudi sam, saj se zaveda, da so nekatere stvari brez javnega prevoza praktično nedostopne. Ali si bo Tom na podeželju lahko sposodil avto?

Špela Sedej:

**NA PODEŽELJU
SEM ŠE
VIDELA
TA STIK Z
NARAVO, KI SE
IZGUBLJA.**

Intervjuval:
Drejc Kokošar

Fotografije:
Robert Zabukovec

Špela je bila vedno malce posebna. Že v gimnazijskih časih, ko sva se v okviru dijaške skupnosti srečala prvič, je presenečala s svojo neposrednostjo in humorjem. Ni me povsem presenetilo, ko se je odpravila na potovanje. Še manj pa, ko se je prikazala nazaj v domačem kraju in s svojim še vedno radoživim idrijskim dialektom tudi največje omahljivce prepričala, da bo Idrija vedno v njenem srcu. Zadnja tri leta in pol je živela na razpotju med naravo in digitalnim svetom, »tekala« med različnimi časovnimi pasovi in si ustvarjala drugačno podobo sveta. Obiskala je dežele, ki so večini dostopne samo prek televizije, spoznavala domačine in širila podobo Idrije po svetu. Pa vendar po treh letih in pol ostaja stara Špela, ki podpira mlade v Idriji.

Ryan Nicodemus, začetnik gibanja minimalisti, je dejal, da je, preden je sprevidel, da ni smisla v materialnih dobrinah, lahko kupil marsikaj, a je bil še vedno nesrečen. Si se tudi ti počutila tako, preden si se odpravila na triletno pot?

Moram reči, da sem se počutila zelo podobno. Vsak bi si mislil, joj, ima izobrazbo, službo, dela celo v tujini, kjer ima prijatelje, gre občasno na dopust... Kaj pa ji manjka? Ampak meni je še zmeraj nekaj manjkalo, predvsem mi ni bilo všeč, da moramo tem družbenim normam slediti že od majhnega, da boš srečen in vesel. Sama tega nisem čutila.

Hotela sem nekaj več, kot pa le tipične zlate kletke. Denar je seveda pomemben, vendar pa je odnos do njega lahko drugačen, se skozi različna obdobja lahko spreminja.

Zakaj ravno potovanje? Marsikdo se lahko znajde pred življenjsko odločitvijo – eni grejo na potovanje, romanje, drugi na kmetijo, začnejo kmetovati. Zakaj je bila tvoja odločitev taka?

Sem človek, ki rabi akcijo, odkrivanje. Na podlagi znanja, ki sem si ga nabrala v 30 letih, sem hotela spoznati svet. Čeprav so vsi govorili, da je vsepovsod isto, temu nisem verjela. Želela sem slišati s svojimi ušesi, videti s svojimi očmi, izkusiti, ali je to res. Preveriti sem želela, ali je res vse to, kar sem videla po televiziji, kar sem prebrala, kar so mi povedali učitelji. Zdelo se mi je, da so nekateri problemi samo v Sloveniji in se dogajajo samo meni, ker sem iz Idrije. Žal tako človek razmišlja, ker vidi stvari v nekih določenih okvirih. Potem pa prideš ven in vidiš, da ni vse tako. Tudi druge imajo podobne težave, vendar pa je zanimivo, kako se razlikuje njihov pogled na njih.

Spomnim se, da si bila že pred odhodom navdušena nad swingom. In ko poslušáš Frankieja Manninga, enega od utemeljiteljev swinga, se zdi, kot da bi poslušal tebe oz. tvojo filozofijo. Kaj tebi predstavlja ta ples?

Swing mi je odprl svet, saj kot drugi plesi predstavlja združitev rekreacije in socializacije. Je nasmejan in razigran ples, ni toliko poudarka na seksapilnosti in tehniki, bolj na razigranosti in improviziranju. Blizu so mi glasba in besedila, izražanje skozi ples. Podobno je tudi pri bluesu. Razmišljanje Frankieja Manninga in drugih utemeljiteljev plesa je zelo podobno mojemu. Ko sem potovala, sem ves čas iskala plesne skupnosti

swinga. To so odprti ljudje, pripravljeni s teboj deliti svet in pomagati. So preprosti, na življenje gledajo bolj s stališča, kaj ti čutiš v srcu in duši, kot pa to, da imaš vse zadnje modele avtov, telefonov in hiš itd.

Poglejva tisti dan, ko si odšla. Si imela kakšne povsem praktične težave? Ko greš za nedoločen čas, to ni tako kot za en teden. Kaj spakirati? V uspešnici Hobit spoznamo Bilba Bisagina, ki je pred dogodivščino pozabil robček in se zaradi tega skorajda obrnil nazaj. Se je tebi zgodilo kaj podobnega?

Ja, pakiranje je bil res velik izziv, predvsem za naš potrošniški svet, kjer smo navajeni živeti z milijonom hlač, majic, dezodoranti, zobnimi pastami in še tisoč stvarmi. Odpravila sem se z enim velikim kovčkom in nahrbtnikom ter malo torbico, vendar potem kmalu vidiš, da to nekako ne deluje. Dokler sem se premikala bolj počasi in bila na enem mestu po več tednov, je še šlo. Ko pa so premiki postali bolj pogosti, pa nikakor ni šlo. Tako sem zmanjšala prtljago, na koncu sem imela dva nahrbtnika, enega zadaj, drugega spredaj, dokumente pa sem skorajda skrila v spodnje perilo. In to je bilo vse, kar sem imela. Ko sem potovala, nisem imela veliko vrednih stvari, nobenega goproja, fotoaparata, iPada. Imela sem računalnik in telefon, pa še tega so mi vmes ukradli. Že tako moraš ves čas paziti na te zadeve, razni polnilci za aparature so tako bolj kot ne v breme. Poudariti moram, da nisem

PONOSNA SEM, DA SEM IZ IDRIJE, IZ TAKO MOČNEGA KRAJA S TAKO TEHNIČNO, ZGODOVINSKO VREDNOSTJO.

šla z namenom, da bi prav vse poslikala, dokumentirala, ampak sem hotela svoje potovanje čutiti in doživeti skozi svoje oči, ne le leče fotoaparata.

V nekaterih intervjujih ali blogovskih zapisih te opisujejo kot digitalno nomadko. Sama sebe vidiš v tej vlogi?

Mislím, da bi se lahko opisala kot digitalna nomadka, saj je to v mojih očeh nekdo, ki je sposoben dvigniti svoj računalnik, se premakniti na novo lokacijo in tam delati naprej. Žal je to bolj omejeno na to, ali delaš na računalniku – danes delaš iz Španije, jutri iz Rusije, v nedeljo pa boš na jugu Kitajske. Tako si fleksibilen, ne samo pri lokaciji, ampak tudi pri delovnem času. En del lahko narediš npr. dopoldne, si vzameš prosto in dokončaš kasneje. Odvisno od tega, kaj delaš – če si osebni asistent za neko osebo, moraš biti še malo bolj fleksibilen. Važno pa je, da imaš dober internet in uskladiš ure s svojim delodajalcem, ki ima morda drugačen časovni pas.

Ko sem poslušal seznam držav, ki si jih obiskala, nisi omenila številnih večjih svetovnih držav. Kaj je pravzaprav vplivalo na to, kam si se odpravila? Birokracija, delovna viza, mogoče osebne želje?

Ko sem se odpravljala, sem mislila, da grem za manj kot pol leta. Zanimivo je, kako se mi je kasneje spremenila percepcija. Edino, kar sem načrtovala pred odhodom, je bilo začetno potovanje po Evropi in kasneje na Novo Zelandijo. Od tam pa je šlo dobesedno glede na priporočila in bližino države, kar je seveda zmanjšalo potne stroške. Tudi kak swing dogodek je vplival na izbiro. Tako recimo v Armenijo verjetno sploh ne bi odšla, če ne bi tam organizirali povsem novega swing dogodka. Veliko so pomenila tudi osebna priporočila, v smislu, pojdi tja, je top! Vedno so bile pomembne tudi finančne zmožnosti. Nisem pa varčevala tako močno, da bi živela s kozarcem vode in kruhom. Čeprav sem srečevala tudi take popotnike, pa me tak način življenja ni veselil. Spala sem sicer res povsod, ampak za mene ni poanta v tem, da spiš na klopcah samo zato, da lahko nekam greš.

SEM ČLOVEK, KI RABI AKCIJO, ODKRIVANJE. ČE PRAV SO VSI GOVORILI, DA JE VSEPOVSOD ISTO, TEMU NISEM VERJELA.

Si pa delala večinoma tam, kjer si živela, ali tudi na daljavo?

Oboje. Tudi ko sem se odpravila, sem želela iti čimbolj izven tistega, kar sem delala prej. Stran od pisarniškega razmišljanja, strategij, pogajanj. Želela sem povsem nekaj drugega. Pa ne želim reči nižja delovna mesta, ker mi ta izraz res ni všeč, ampak sem želela opravljati neke osnovne poklice, ki naš svet sploh poganjajo. Bila sem natararica, stekleničila sem vino, molzla krave, bila kuharica, varovala otroke ... Toliko različnih stvari, med drugim sem tudi vodila dogodke. Poleg tega sem delala še preko spleta, drugače pač ne gre.

Če delaš nekje drugje, kako je sploh s plačili davkov? Tega si nekdo, ki ves čas dela v pisarni v domačem okolju, sploh ne predstavlja?

Vsaka država, ne glede na to, kje si, ima svoje davke, zahteve. Za vsako državo posebej je treba preveriti, kje lahko kot Slovenci uradno

delamo, ponekod za to rabiš delovno vizo. Če si prijavljen v Sloveniji, moraš delo v tujini prijavit. Tako da se moraš odločiti, ali boš prijavljen v Sloveniji ali ne, na podlagi tega pa plačuješ davke izbrani državi. Veliko je odvisno tudi od tega, kako se Slovenija razume z dotično državo, na podlagi tega pa potem pri nas preračunajo, koliko si še dolžan Sloveniji. Pri meni pa je bilo večinoma tako, da sem z delom kompenzirala nastanitev in hrano.

Kako je z druženjem? Ko si se selila iz lokacije v lokacijo, si verjetno dobesedno »resetirala« stike? Si obdržala kontakte?

Niti ne bi znala prešteti, kolikokrat se je zgodil tale »reset«. Sama sem vedno želela govoriti, živeti z lokalci. Tudi pri kratkih premikih, za dva ali tri dni, sem spala preko platform Couchsurfing [platforma za bivanje pri lokalnih prebivalcih, op. p.] ali Workaway [platforma za iskanje dela v zameno za prenočišče, op. p.], če se je seveda le dalo. Lokalne prebivalce sem spoznala tudi prek

plesa. Ko si v eni državi in nekje prespiš, ponavadi nekdo nekoga pozna in ti tako pomaga pri iskanju prenočišča. Tako sem potovala na Novi Zelandiji. Nisem pa želela potovati po nekih hotelih, čeprav kdaj ni šlo drugače. V Indiji kot ženska tudi zaradi varnosti. Vendar mi hoteli niso všeč, ker si pač sam. Že v hostlu je malo boljše, vendar sem opazila, da so tudi tam v skupnih prostorih sedaj vsi na telefonih. Ni več tako kot takrat, ko sem bila mlajša in je bil poudarek na druženju in skupni pijači.

Res je nekaj posebnega biti z lokalnimi ljudmi, govoriti in jesti z njimi. Videti, kako kuhajo, kako pripravljajo otroke za v šolo, o čem se pogovarjajo pri kosilu.

Kateri portali, aplikacije in spletne strani so bile tiste, ki so ti bile pri potovanju najbolj pomembne? Brez česa gre težko v tem digitalnem svetu?

Poskrbela sem, da sem imela internet takoj, ko sem prišla v novo državo. Da sem videla, kje sem, kam moram iti, da sem se lahko znašla in poklicala, če je bilo treba. Zelo pomembno je, da sem lahko pri prevozih sledila, če me voznik pelje pravilno ali gre nekam čisto drugam, kar se mi je žal v Indiji nekajkrat tudi zgodilo. Tako s stališča varnosti zagotovo Google Maps, poleg tega pa aplikaciji za platformi Booking in Couchsurfing. Največ informacij sicer nisem dobila z generičnih spletnih strani ali znanih blogov. Najbolj pomembne so bile razne Facebook skupine o posameznih državah. Tako sem rajši iskala osebna doživetja, kot da bi si ogledala vse glavne znamenitosti. Tudi te si seveda ogledaš, vendar sem jim namenila manj pozornosti ali pa jih obiskala izven glavnih turističnih konic. Ravno med

korono je bilo super – nikjer nobene gneče, lažje je bilo dihati. Kot punca sem v Facebook skupinah velikokrat vprašala, kako je v neki državi potovati kot punca. In ravno to mi je poleg lokalcev najbolj pomagalo. Lokalci so pa vedno super – kot recimo, ko prideš v Idrjo, vprašaš lokalne prebivalce, kam iti na sprehod, kam na žlikrofe.

V teoriji tako popotovanje poteka zelo podobno, kot če gremo na potovanje v lastni režiji, ampak stvari so zagotovo drugačne. Kje so tiste razlike med klasičnim potovanjem, ko veš, da boš kmalu prišel nazaj, in potovanjem za neznano obdobje, tudi po več let?

Rekla bi, da je tu najbolj važna miselnost. Če veš, da boš kmalu doma, proti koncu potovanja začneš razmišljati o tem, da boš spet moral domov, iti v službo. Na eni strani te vleče v svojo posteljo, jesti s svojega krožnika, biti doma pod tušem – želiš neke vrste občutek varnosti, standardizacije. Ko pa

greš nekam za dolgo časa, pa ne razmišljaš o tem, da moraš vse videti, vse pojesti, popiti, narediti vse, kar lahko, ker kasneje ne boš več mogel. Ko greš na dolgo potovanje, to ni več potovanje, to je tvoje življenje, življenjski stil. Si vesel, žalosten, postaja tvoj vsakdanjik. Enostavno moraš bolj na počasi jemati vse skupaj, saj te drugače skuri. Tudi mene je vmes. To se pogosto zgodi, še posebej, ko si sam, saj moraš za vse skrbeti sam – za hrano, prevoz, varnost, plačo. Veliko bolj se moraš potruditi – če se želiš družiti, moraš biti ti tisti, ki išče kontakt. To seveda ni tako kot v domačem kraju, kjer pokličeš kolega in se dobita.

Ponavadi žensko solopotovanje povežemo z različnimi nevarnostmi, ki pretijo. Se ti zdi, da so za ženske pri potovanjih tudi prednosti?

Seveda so tudi prednosti. Ljudje verjetno lažje pristopijo do tebe. Če sem iskala prenočišče ali štopala, so mi ljudje hitreje zaupali,

ponavadi hitreje poberejo žensko. Žensko bodo hitreje ogovorili, ker predstavlja manjšo grožnjo. Ene punce zaradi tega prehitro negativno reagirajo in mislijo, da jih je fant želel osvajati, pa niti ni tako. Ravno tako je verjetno sam in išče družbo. Nekateri fantje so se tako pritoževali, da težko najdejo stik z ženskimi popotnicami, saj da te razmišljajo samo o tem, da jih osvajajo ali želijo okrasti.

Ljudje razvijejo take stereotipe na podlagi nečesa, kar so že doživeli. Tudi mene so hoteli večkrat oropati. In pri določenih tipih človeka kar avtomatično povlečem k sebi torbico. Žal je tako, psihologija dela na podlagi izkušenj in spominov. Na nekatere stvari lahko sam vplivaš, pri drugih si odvisen od sreče – tudi v Idriji so bile ženske že posiljene, tudi v Idriji so me okradli. V Indiji so se me moški želeli dotikati, vendar sem iste stvari doživela tudi v domači Idriji. Vedno pa sem upoštevala lokalne smernice in kulturo ter vsa splošna pravila, a včasih res ni niti to dovolj. A sem hvaležna, da se mi ni zgodilo nič hujšega.

Rekla si, da si veliko potovala na podeželje, želela si k naravi. Ampak verjetno tam ni nekih Facebook skupin, v majhnih mestih je verjetno težje dobiti nekoga, ki te bo vpeljal, ti pomagal ...

Pravzaprav so v že omenjenih skupinah tudi ljudje iz takih krajev. Obstajajo razne skupine in strani, npr. helpx.com, kjer iščeš delo v zameno za hrano in prenočišče. Prek teh lokacij in oseb nato skušaš spoznavati ljudi. V majhnih vasicah so zelo gostoljubni, predvsem v takih, ki še niso tako oblegane. To so bili taki srčki, ki so te sprejeli, ti razlagali o zgodovini, svojih hišah, živalih, razgledih. Ponosni so na to, kar imajo, kar delajo. Na podeželju sem še videla ta stik z naravo, ki se izgublja.

Res me je navdušilo, kako zelo so ponekod ponosni na naravo in svoj okoliš. Zdi se mi, da Slovenci svojo naravo jemljemo kot nekaj samoumevnega. Tujcem pa čeljusti skorajda popadajo do tal ob naših razgledih.

Kako te je zaznamovala Idrija kot domači kraj? Si jo na poti kdaj iskala ali pa, nasprotno, zavestno odklanjala?

Res sem Idrijčanka po srcu, tudi ko hodim po Sloveniji, ohranjam svoj dialekt. S tega vidika sem tudi zelo ponosna, da sem iz Idrije, iz tako močnega kraja, s tako tehnično, zgodovinsko vrednostjo. Prej sem bila vključena v turistične aktivnosti, ki jim še sledim in jih podpiram.

Mislím, da ima Idrija veliko potenciala. Vedno sem poudarjala, od kod prihajam, kazala, od kod sem. Zdi se mi zelo pomembno, da gredo v svet tudi ljudje iz majhnih krajev, nato pa pridejo nazaj in razvijajo nove zadeve. Edino tako gre razvoj naprej. Če ves čas delaš eno in isto, ne moreš pričakovati inovativnosti, rezultata. V naši Idriji mi je všeč, da te med hojo po ulici ljudje pozdravijo, vedo za tvoje ime. Ko sem prišla nazaj, sem z veseljem videla, da se Idrija razvija. To zelo podpiram, mislim, da bi morali starejši še bolj podpirati in pustiti mlade, da zadihajo. Ne pa da se pritožujejo takoj, ko je nekje malo več hrupa. Vsak človek ima svoj cikel življenja. Vsak izkoristi svoje priložnosti, vsak odgovarja zase. Ne smeš pa nekemu drugemu oteževati življenja iz nekega ljubosumja ali pa samo

zaradi tega, ker ti tega nisi uspel izkusiti. Mogoče je tega v Idriji malce preveč. Na splošno pa vidim, da smo Idrijčani delavni, zelo prijazni ljudje, radi se poveselimo in posmejemo, smo tehnično podkovani. Tako sem tudi predstavljal Idrijo po svetu. Kljub temu pa je veliko enega sanjarjenja, pritoževanja, čeprav ljudje nečesa niti ne poizkusijo. Zato pravim, poizkusi, nato pa komentiraj. »Idrje, ris si zla uridu!«

A se ti zdi, da ti je bivanje drugod pomagalo razumeti Idrijo, Slovenijo? Drugače razumeš življenje kot prej?

Ko sem prišla nazaj, se spomnim, da mi je nekdo rekel, da se sama niti nisem toliko spremenila. Mogoče si malo bolj kot prej

dovolim, da sem jaz, tega prej nisem znala in upala izpostaviti. Naučiš pa se stvari gledati z druge perspektive, nekatere stvari, ki se dogajajo okrog mene, drugače razumem. Enostavno sem doživela toliko različnih pogledov. Videla, kako nekdo odreagira tako ali drugače, srečevala sem številne ljudi, različnih spolov, ras, narodov, izobrazbe in nagnjenj. Živela sem z vsemi živimi ljudmi. Tako lahko vidiš, da je lahko drugače, vendar si moraš to tudi želeti in v tej smeri delati. Ljudje razmišljajo na podlagi svojih izkušenj, doživetij, pripovedovanj. Če pa jim nekaj ni bilo predstavljeno, tega pač ne morejo razumeti. In tudi drugemu ni treba vsiljevati, da nekaj sprejme.

**KO GREŠ NEKAM
ZA DOLGO ČASA,
NE RAZMIŠLJAŠ O
TEM, DA MORAŠ VSE
VIDETI, VSE POJESTI,
POPITI, NAREDITI
VSE, KAR LAHKO.
KO GREŠ NA DOLGO
POTOVANJE, TO NI
VEČ POTOVANJE, TO
JE TVOJE ŽIVLJENJE,
ŽIVLJENJSKI STIL.**

IDRIJA, MLADI IN SOLIDARNOST

Avtorji:
Helena Ločniškar
Petra Likar
Matevž Šlabnik

Z začetki Mladinskega centra Idrija, v katerega so se leta 2012 povezali Klub idrijskih študentov, Društvo Idrija 2020 in Rod srebrnih krtov Idrija, je neločljivo povezana zgodba o prostovoljstvu. Brez ustanovnih društev, v katerih delujejo prostovoljci, ekipe, ki je leta 2014 prvič prišla za metle, orodje in čopiče, da so si uredili svoje prostore v objektu Nikolaja Pirnata na Ulici IX. korpusa 17 ter kopice ur prostovoljskega dela in odločenosti, ki so jo vložili v ta projekt, se uspešna, zdaj osemletna zgodba o solidarnosti mladih ne bi mogla začeti.

PO POTI MEDNARODNEGA PROSTOVOLJSTVA

Po tem, ko je Mladinski center Idrija zaživel v novih prostorih, so se misli ekipe usmerile v prihodnost. Uspešna prijava individualnega projekta prostovoljstva na program Evropske prostovoljske službe (EVS) je omogočila, da smo v Idriji sprejeli svojo prvo mednarodno prostovoljko, Inès iz Španije. To je bil prvi korak v smeri oblikovanja Idrije kot destinacije mednarodnih prostovoljcev, ki se je odtelej razvijala in do danes dosegla zavidljivo raven. Vse od tega trenutka so idrijske organizacije, ki v različnih segmentih delujejo na področju mladih, skozi različne programe izpeljale več kot dvajset uspešnih projektov.

Evropska solidarnostna enota

Najpomembnejši program je v tem pogledu gotovo Evropska solidarnostna enota (ESE), ki se je razvila iz svoje predhodnice, Evropske solidarnostne službe. Program, ki ga financira

Evropska komisija, je namenjen spodbujanju mobilnosti mladih in razvoju prostovoljstva, pri čemer mladi preko raznovrstnih aktivnosti večinoma izven matične države krepijo svojo samostojnost, odkrivajo nove kulture in pridobivajo dragocene izkušnje, ki jih bolj pripravijo na različne življenjske izzive. Program pozna različne vrste aktivnosti – od večmesečnih gostovanj posamičnih prostovoljcev v tujini do udeležbe na krajših, nekajtedenskih prostovoljskih akcijah, ki se jih udeležijo v skupini nad deset posameznikov. Program pozna tudi solidarnostne projekte, katerih cilj je bolj usmerjen v razvoj projektov na lokalnem nivoju. V letih od gostovanja prve prostovoljke se je v Mladinskem centru zvrstilo še deset mladih Evropejcev, ki so za povprečno osem mesecev postali »ldrci« in v lokalnem okolju razvijali kakovosten mladinski program. V letu 2021 so svoj prvi projekt v sklopu Evropske solidarnostne enote izvedli tudi pri Zvezi prijateljev mladine Idrija in z gostovanjem prostovoljke iz Ukrajine uspešno nadgradili svoje poslanstvo zagotavljanja kakovostnih vsebin za najmlajše.

delali v Hostlu Idrija, ki skupaj z Mladinskim centrom Idrija domuje v objektu Nikolaja Pirnata na Ulici IX. korpusa 17, ter poskrbeli za resnično svetovno razsežnost mladinske solidarnosti v Idriji. Američanka Poppy, Francozinja Maureen, Kolumbijec Juan in Avstralka Roma so z združenimi močmi pomagali pri vzpostavljanju hostla v Idriji.

**VEČ KOT 20
USPEŠNO
IZVEDENIH
PROJEKTOV.**

**GOSTOVANJE
VEČ KOT
60 MLADIH
MEDNARODNIH
PROSTOVOLJCEV
V IDRIJI.**

Dodatno dimenzijo so v sklopu mednarodnih prostovoljskih projektov lokalnemu okolju prinesle skupinske prostovoljske akcije, ki so z udeležbo večjega števila mladih uspele doseči viden učinek v kratkem času. V sklopu treh tovrstnih projektov pod skupnim imenom Oživimo hišo so pri Mladinskem centru vsakič za tri tedne medse sprejeli petnajst evropskih prostovoljcev, ki so bivali v hostlu, nekaj ur na dan risali, žagali in sestavljali pohištvo za teraso, barvali stene, okna in vrata, ob tem pa raziskovali Idrijo in Slovenijo ter se družili. V letu 2021 so odmeven projekt, poimenovan Mladi za rudarsko dediščino, izvedli tudi v Društvu Idrija 2020. Ducat mladih iz devetih evropskih držav se je v Idriji zbralo s ciljem pomagati obvarovati ogrožen primer kulturne dediščine – rudarsko hišo Giser. V sklopu bolj lokalno usmerjenih solidarnostnih projektov so bili izvedeni še projekti Mestnega igrišča na Mestnem trgu ter Naj se vrtili in Bajk park, ki sta bila ob sodelovanju Društva Zakonctedna namenjena promociji športov na prostem med mladimi.

Erasmus+

Erasmus+ je morda najbolj prepoznaven program evropske mobilnosti in učenja, ki letno stotisočerm mladim Evropejcem omogoči usposabljanja v tujini. Pomemben del programa Erasmus+ je tudi študijska praksa, ki jo lahko mladi v sklopu študija nekaj mesecev opravljajo pri izbrani organizaciji. Spodbudno je dejstvo, da sta v množici izbire dve študentki za opravljanje študijske prakse izbrali prav idrijski nevladni organizaciji: Daniela s Kanarskih otokov pri Mladinskem centru Idrija, Cecilia iz Italije pa pri Društvu Idrija 2020.

Workaway

Morda nekoliko manj poznano obliko mednarodnega prostovoljstva ponuja program Workaway, ki v svetovnem merilu omogoča odkrivanje novih okolij s sočasnimi prostovoljnimi delom pri izbranem gostitelju, ki prostovoljcu v zameno nudi brezplačno bivanje in prehrano. Prostovoljci so v okviru tega programa gostovali in

KAJ PA REZULTATI?

Mladi v sklopu zgoraj naštetih programov dobijo priložnost udeležbe na raznovrstnih aktivnostih izven matične države, s tem krepijo svojo samostojnost, odkrivajo nove kulture in pridobivajo dragocene izkušnje, ki jih bolje pripravijo na različne življenjske izzive. K izpolnjevanju teh ciljev so s številnimi uspešnimi projekti svoj delež prispevale tudi idrijske organizacije. Kako pa se v lokalnem okolju kažejo rezultati teh projektov?

Na eni strani gre za opazen napredek na področjih, ki so se jih dotikali posamezni projekti. Pri Mladinskem centru Idrija so tako s skupinskimi akcijami in ob sodelovanju domačih prostovoljcev uredili teraso objekta na Ulici IX. korpusa in prenovili sobe mladinskega hostla, z izvedbo dlje trajajočih gostovanj posameznih prostovoljcev pa nadgradili obstoječe ulično mladinsko delo v Idriji in ga še razširili na okoliške kraje. Podobno so pri Zvezi prijateljev mladine Idrija prostovoljko aktivno vključili v pripravo ustvarjalnih delavnic

ter na ta način spodbudili kreativnost in prve korake otrok pri spoznavanju tujih jezikov in kultur. Ekipi Društva Idrija 2020 pa je skupino mladih uspelo povezati v skupnih prizadevanjih za zaščito ogrožene rudarske dediščine in ozaveščanju o pomenu njenega varovanja.

Poleg čisto praktičnih izboljšav pri različnih segmentih dela posameznih organizacij, ki vsaka po svoje prispevajo k razvoju lokalne skupnosti, pa so učinki opazni tudi bolj posredno. Idrijsko okolje ob bolj ali manj stalni prisotnosti prostovoljcev z vseh vetrov deluje bolj razgibano, mladi mestu dajejo nov utrip, spodbujajo nova poznanstva in izmenjavo izkušenj z lokalno mladino. S seboj prinašajo odmev večkulturnosti – tako kot nekoč, ko so v Idrijo prihajali kreativni posamezniki, ki so s svojim delom in ustvarjalnostjo pustili viden pečat mestu v kotlini, nekateri se tu zadržali za dalj časa, prav vsi pa s seboj odnesli delček tiste idrijske samosvojesti, ki dela to mesto tako posebno. Nenazadnje pa gre pri vsem skupaj tudi za promocijo Idrije in Slovenije na tujem, saj se preko mladih v njihovih matičnih državah širi glas o gostoljubnem in za delo prijaznem okolju, to pa spet spodbuja zanimanje in omogoča, da semkaj v iskanju svežih izkušenj prihajajo vedno novi posamezniki in skupine.

IZBOLJŠANJE DELA IDRIJSKIH ORGANIZACIJ.

MEDNARODNO OKOLJE NA DOMAČEM PRAGU.

GREMO NAPREJ!

Vsaka od sodelujočih organizacij že v procesu priprave projekta razmišlja tudi o dolgoročnih ciljnih posamezne prostovoljske aktivnosti. Tako vsi projekti poleg kratkoročnih in za organizacijo specifičnih ciljev naslavljajo tudi širše potrebe lokalne skupnosti, razvijajo kompetence mladih in krepijo samoiniciativnost tako mladih kot tudi širše javnosti. S pripravo in izvedbo dosedanjih projektov so se organizacije iz našega okolja počasi, a vztrajno razvile v učinkovite in inovativne nevladne organizacije, ki so sposobne ustrezno identificirati in obravnavati potrebe svojega okolja ter se nanje tudi učinkovito in uspešno odzivajo. Vzdrževanje visokega nivoja prostovoljskih projektov je tako pomemben cilj za prihodnost.

Skozi uspešno izvedene projekte sta se okrepila tudi povezovanje in trajnostna naravnost nevladnih organizacij, ki sta ključnega pomena za nadaljnji razvoj tega področja. Vsi vpleteni se močno zavedajo pomena povezovanja, ki je v majhnem kraju, kjer se ciljne skupine posameznih organizacij pogosto prepletajo, eden bistvenih dejavnikov rasti in razvoja organizacij. Vizija razvoja v prihodnje torej temelji na vzpostavljanju partnerstev pri organizaciji projektov in gostovanju tujih prostovoljcev pri nas.

Tovrstni projekti prav tako omogočajo razvoj mladih v aktivne prostovoljce, ki bodo že zgodaj ponotranjili dejstvo, da lahko s prostovoljstvom tudi sami pomembno prispevajo k razvoju lokalne skupnosti in pridobijo pomembne izkušnje za nadaljnjo kariero. Uspešno vključevanje v polje mednarodnega prostovoljstva namreč ne koristi le organizacijam, ki s tujimi prostovoljci v svoje delo vnesejo nov val sveže energije, pač pa prinaša tudi možnost gostovanja lokalnih mladih na projektih izven Slovenije. S predstavitvijo pozitivnih izkušenj tako gostiteljskih organizacij kot mednarodnih prostovoljcev želimo v prvi vrsti spodbuditi lokalne mlade k prijavi na prostovoljske aktivnosti izven domačega kraja, prav tako pa želimo, da bi tudi ostale organizacije prepoznale pomen izvajanja prostovoljskih aktivnosti in se tudi same lotile priprave tovrstnih projektov. Gostiteljska organizacija od mednarodnega prostovoljca namreč dobi mnogo več kot le nove aktivnosti, ideje in pomoč pri izvedbi stalnega programa. Stkejo se nova poznanstva in prijateljstva, vsi sodelujoči si razširijo obzorja in se naučijo mnogo novega o njih samih, razbijajo tabuje in stereotipe ter pridobijo spoznanja, ki spreminjajo in bogatijo življenje.

*Želiš izvedeti več o
mednarodnem prostovoljstvu?
Te mika nabiranje novih
izkušenj v tujini?*

*Piši na info@mcidrija.si,
zivjo@idrija2020.si ali
zpmidrija@gmail.com!*

IZJAVE PROSTOVOLJCEV

"Skozi proces prenove rudarske hiše sem spoznala, da sem sposobna načrtovanja in izvedbe zanimivega tesarskega projekta – vloge, v kateri se pred prihodom v Idrijo nisem videla. Spremembo tesarskega veterana Zlateta je bilo pri tem v veliko pomoč in zabavo obenem. Ob spoznavanju Idrije in Slovenije sem ugotovila, da v Evropi – od juga do severa – delimo skupno zgodovino in se soočamo s podobnimi izzivi na področju kulturnega in industrijskega razvoja. Vzporedno z delom smo prostovoljci veliko časa preživeli skupaj na izletih, ob gledanju nogometa in na večerjah. Postali smo prijatelji in še danes ohranjamo stike. Resnično čutim, da imam prijatelje na vseh koncih Evrope – vključno z Idrijo, ki jo bom, upam, kmalu spet obiskala."

Linnea
Danska

"Ko se po nekaj mesecih oziram na naše bivanje v Idriji, se mi vse skupaj zdi kot sanje. Sklepanje novih prijateljstev, odkrivanje neverjetnih krajev, povezovanje ob delu na skupnem projektu – oživljanju zgodovinske rudarske hiše –, vse to je bila ena od najbolj intenzivnih in nepozabnih izkušenj v mojem življenju. Vedno bom hvaležen Idrijčanom, ki so nas sprejeli z odprtimi rokami in nas naučili veliko novega. Spomin na naše bivanje v Idriji ne živi zgolj v mislih, ampak tudi preko fotografij, pisem prijateljev in, zame na prav poseben način, skozi rastline, ki mi jih je prijazno poklonila gospa Slavica. Vrtnice, ki sem jih posadil v svojem vrtu na severu Španije in so ravnokar vzcvetele, so zame simbol dobrega, ki se zgodi ob stiku različnih kultur. Tovrstni prostovoljski projekti so enkratna priložnost, ki je ne bi smel izpustiti nihče, posebej če se odvijajo v Sloveniji!"

Diego
Španija

"Med bivanjem v Idriji sem se počutila zelo udobno. Idrija je mirno mesto brez vrveža in čeprav je majhno ter verjetno ne boste vsak dan našli česa novega za raziskovanje, pa je z vidika mlade osebe, ki večino časa preživi ob učenju, to še bolje, saj ni veliko motečih dejavnikov, kar pomaga pri osredotočanju na nekatere posebne cilje. Seveda je veliko odvisno od posameznikove motivacije, verjamem pa, da imata pomembno vlogo tudi okolje in prostor. Moje bivanje v Idriji je bilo izredno lepo tudi zaradi ljudi, s katerimi sem delala. Seveda se je v začetku težko prilagoditi novi državi, ljudem, kulturi, vendar so bili vsi vedno pripravljeni pomagati in me podpirati ob kakršnihkoli težavah. Idrija mladim veliko ponuja. Obstaja več organizacij, ki gostijo tuje prostovoljce, tako da je lepa priložnost bolje spoznati ne le domačine, ampak tudi veliko mladih z vsega sveta. Pritegne tudi s svojo estetiko; zelo so mi bile všeč drobne ulice in pisane hiše. Je pravo mesto sredi hribov. Na Idrijo me vežejo samo lepi spomini in asociacije. Spominja me na pomembno obdobje mojega življenja, ki mi je pomagalo ponovno pretehtati marsikatero osebno dilemo. To je izjemno dragocena izkušnja, ki mi je pomagala zrasti v močnejšo osebnost in se približati mojim ciljem. Odločitve o opravljanju prostovoljske aktivnosti v Idriji zagotovo ne bom nikoli obžalovala."

Olya
Ukrajina

"V Idrijo sem prišel, ko sem se udeležil kratkoročnega skupinskega prostovoljskega projekta. Počutil sem se zelo dobro: hostel je bil velik in prijeten, staro mestno jedro je zelo simpatično in hribi, ki obkrožajo mesto, so me očarali, še bolj pa razgled z njih. Svojem prijateljem bi priporočil, da pridejo v Idrijo, ker sem se tu dobro počutil, pa tudi zaradi narave in bližine Ljubljani ter avtentičnosti Idrije. Če bi moral izbrati en simbol, ki ponazarja mojo izkušnjo v Idriji, bi izbral hrib z drevesi in mladinski center nekje med njimi."

Steve
Francija

"Idrija me zares spominja na lepa, tiha mesteca, o katerih slišiš v starih filmih in country pesmih. Vesel kraj, umeščen med hribi, varen pred kriminalom in kaotičnostjo velikih mest."

Tom
Velika Britanija

"Idrija je prelepo mesto s čudovito naravo in prijaznimi ljudmi. Čeprav se zdi majhna, je v resnici zelo bogata in ima veliko ponuditi, med drugim tudi zanimivo zgodovino. Mislim, da je Idrija dobra izbira za ljudi, ki imajo radi šport in naravo. Ko sem sama bivala v njej, sem se ves čas počutila zelo domače. Spoznala sem veliko dobrih ljudi in novih prijateljev, s katerimi sem uživala prosti čas v naravi. Zame je bilo vse novo in zanimivo – kljub temu, da je bil del moje izkušnje zaznamovan z zaprtjem zaradi epidemije."

Midheta
Bosna in Hercegovina

ZEMLJEVID UDELEŽENCEV

MOČ INDUSTRIJSKE KULTURE POGLED NAZAJ

Besedilo:
Matevž Straus

Fotografije:
Natalie Rupnik, Tine Mažgon,
Markus Kraxner

#beToNpLa

#toNcretEplare

#agResijaVisoKegaPriTisKa

SLAVIMO IDRIJSKO INDUSTRIJSKO KULTURO, KREPIMO KULTURO PIONIRSTVA IN RAZISKOVANJA, TKEMO VEZI TOVARIŠTVA IN SOLIDARNOSTI, PREPLETAMO STARO Z NOVIM. V LETU 2021 SMO PRVIČ ORGANIZIRALI FESTIVAL INDUSTRIJSKE KULTURE – PA NAM JE USPELO?

Partnerska narava festivala

Betrieb je bil zamišljen kot platformski festival – festival s krovno idejo in konceptom, znotraj katerih različni organizatorji in iniciative uresničujejo svoje programe, projekte in pobude. Pri prvi izvedbi festivala so k programu pristopili javni zavodi Center za upravljanje z dediščino živega srebra Idrija – v festival je vključil del programa Odsevi srebrnega časa –, Mestni muzej Idrija in Mestna knjižnica in čitalnica Idrija ter nevladni društvi VAO in Kumšt. Prav raznolikost partnerjev in organizatorjev posameznih sklopov ustvarja bogastvo in pestrost programa, ki pa sledi krovni rdeči niti.

Raznolikost vsebin

V dveh dneh festivala so se v zatemnjenih in ambientalno razsvetljenih prostorih jaška Frančiške zvrstili glasbeni dogodki – koncert in DJ-nastop –, pogovori, razstave, projekcija, svetlobna inštalacija, VR-izkušnja, delavnice in program za dijake. Pestrost vsebin je bila resnično izjemna – od dopoldanskih ustvarjalnih in tehniških delavnic za dijake, popoldanskega odprtja razstav in postavitve ter strokovnega posveta do večernega koncerta Idrijskega plesnega orkestra v spomin dr. Alfredu Kobalu – Mikiju. Sobota se je pričela s predstavitvijo 3D-ustvarjalcev, popoldanskim pogovorom z Dušanom Moravcem o projektu Ohranjeni spomini ter zaključila z večernim nastopom idrijskega ustvarjalca elektronske glasbe Eliaza.

Rudniške naprave in stroji niso le kulisa eksperimentalnim čipkam – so sestavni del razstave.

Spontani stiki generacij

V napovedi festivala smo zapisali, da mora biti festival namenjen vsem – za ene kot razmišljujoč kontemplativen dogodek, za druge ustvarjalno preživeto popoldne, spomin na mladost, priložnost za Instagram fotografijo ali pijačo s »tavaršik«. To nam je – izvzemši ponudbo pijač in hrane, ki je bila zaradi ukrepov za omejitev širjenja okužb COVID-19 odpovedana – tudi uspelo. Prav poseben užitek je bilo opazovati upokojene obiskovalke razstave čipk, ki so se morda prvič v življenju srečale s formatom memov in se nasmejale humorju mladih. In obratno, mnogi poslušalci elektronske glasbe morda nikoli ne bi stopili na razstavo čipk in rudniških naprav, če ne bi nastop Eliaza umestili prav med mehanizme Kleyeve črpalke pod veliko visečo eksperimentalno čipko.

Oživljanje dediščinskih prostorov

Prostori jaška Frančiške so se s svojo industrijsko dediščino in sedanostjo, tako čistimi kot »umazanimi« prostori, dostopnostjo, urejenostjo in markantno pozicijo potrdili kot izjemen oder za predstavitev tovrstnih vsebin.

Tri časi industrijske kulture

S festivalom smo želeli preseči razumevanje, da industrijska kultura označuje le preteklost, dediščino. Festival tako obravnava tri čase: industrijsko dediščino, industrijsko sedanost in industrijsko prihodnost.

Povezava z industrijo prihodnosti šibka

Prav vključevanje vsebin, ki obravnavajo industrijo in industrijsko kulturo prihodnosti, predstavlja največ priložnosti za nadgradnjo. V prihodnjih letih moramo vzpostaviti nova partnerstva in odpreti nova vprašanja in poglede – predvsem na presečišču kulture, industrije in prihodnosti.

Nesklenjen Krebsov cikel

Le tako bomo lahko sklenili cikel umetnosti (abstrakcija), znanosti (identifikacija), inženiringa (konkretizacija) in oblikovanja (interpretacija) ter pokazali, da je industrija – nekoč izrazito inženirska – danes neizbežno povezana in prepletena z umetnostjo, oblikovanjem in znanostjo.

Okrnjeno zaradi korone

Pokoronske izvedbe festivala bodo lahko vključile tudi ponudbo hrane in pijače – kakopak na stiku preteklosti in prihodnosti –, več interaktivnega programa za otroke in množičnejše glasbene dogodke na dvorišču jaška. Vendarle pa je vredno ohraniti spletne prenose in spletne dogodke, ki so doseg festivala ponesle izven mesta in do vseh, ki se na prizorišče niso odpravili.

BETRIB -AM

1. *pogon, zagon, polet*
2. **navadno s prilastkom kar omogoča delovanje, premikanje kake naprave ali dela naprave // naprava, mehanizem, ki prenaša energijo od enega dela stroja na drugega**
3. **z oslabljenim pomenom, v zvezi z v izraža začetek premikanja, delovanja**

Industrija je seksi

Sklenemo lahko, da je festivalu v izredno negotovih časih, na preddverju četrtega vala epidemije debitantski nastop uspel. Festival morda od vseh idrijskih festivalov ponuja največ možnosti za razvoj in širitev izven okvirov standardnih festivalskih kalupov. Kombinacija starega in novega, tradicije in inovativnosti, generacij in organizatorjev predstavlja dobre obete. Smo v betribu!

Nastop idrijskega producenta elektronske glasbe Eliaza je bil v živo predvajan preko spleta.

IDRIJSKI ČLOVEK SVA TI IN JAZ. SVA KAJ POSEBNA?

V prvinskem okolju strojnice jaška Franciške so ob na novo ambientalno osvetljeni izvozni napravi Siemens-Schuckert v okviru festivala Betrib na steni oživele podobe Idrijčank in Idrijčanov, ki so v minulih letih avtorjema projekta Ohranjeni spomini Dušanu Moravcu in Matjažu Mraku zaupali svoje spomine na življenje v Idriji. S soavtorjem projekta Dušanom Moravcem se je na Betribu v spletnem prenosu pogovarjal Drejc Kokošar. Objavljen pogovor je skrajšan, posnetek celotnega dogodka pa je dostopen na www.betrib.si.

Dušan, v Ohranjenih spominih se ne osredotočate na velike zgodbe klasične zgodovine, temveč se pogovarjate z »malim človekom« in njegovimi zgodbami.

Zgodba vsakega človeka je unikatna. In predstavitev teh je bil tudi namen – kot scenarista in režiserja dokumentarcev me namreč vodijo zgodbe. Poslušati ljudi, ki pripovedujejo zgodbe, je izjemen privilegij – da ti nekdo zaupa svojo osebno zgodbo, da ti pove, kaj ga je bolelo, ko mu je bilo težko ali lepo. S soavtorjem Matjažem Mrakom prideva k ljudem na dom, se usedeva pred njih in nama pričnejo pripovedovati. Ta privilegij s projektom Ohranjeni spomini širiva naprej.

Od kje sploh ideja in povod za Ohranjene spomine?

Prve zgodbe so nastale brez zavedanja, da ustvarjavo Ohranjene spomine. Pred štirimi, petimi leti pa sva se odločila, da zgodbe, ki jih pri svojem dokumentarističnem delu slišiva, ohraniva. Osnovna ideja je, da posnamemo zgodbe približno desetih ljudi na leto. Nama se nikamor ne mudi. Fascinira pa me misel, da bo čez 100 let posnetih 1000 zgodb. Kar stresa me, ko pomislim, da bo nekdo čez 100 let poslušal te zgodbe in začutil duh časa, ki je že davno minil. Zato tudi veliko pozornosti posvečava kakovosti in shranjevanju posnetkov, da se bodo ohranili čim dlje.

Kako pa izbirata svoje sogovornike?

Na začetku je šlo zelo spontano, vsak od naju je poznal nekaj zanimivih oseb, ki jih je želel vključiti. Zdaj pa jih kdo predlaga, omeni, tudi na spletni strani je odziv dober. V lanskem letu se nama je pridružila Danila Zalatel, ki se posveča spominu na Idrijo in idrijskemu narečju. Zato bomo v prihodnje večji poudarek dali idrijski besedi in ohranjali zgodbe v idrijsščini. Poleg tega pa vedno bolj razmišljam, da pravzaprav ni nujno delati pogovorov s starejšimi ljudmi. Zakaj bi čakali, da nekdo ostari? Morda bi bilo zanimivo slišati, kako je bilo, ko so bili mladi še mlajši. Mladi imajo zdaj namreč drugačen spomin, kot ga bodo imeli čez štirideset let.

Kot Ariadnina nit tudi idrijske čipke rudarja dnevno vlečejo na površje.

Kako pa se ti spominjaš Idrije svoje mladosti?

Če gledaš gostilne po Idriji, so danes ob večerih bolj prazne. Z žal že pokojnim slikarjem Jurijem Pfeiferjem sva nekoč govorila in sem ga vprašal, ali še kaj hodi po gostilnah. Pa mi je odgovoril: »Ah, saj v gostilnah ni več ljudi. Za šankom so samo še profesionalci.«

Ciljal je torej na tiste, ki pridejo, nekaj na hitro ruknejo in gredo naprej. Zmanjkalo je pisanosti. Tudi v parku smo včasih preživeli bistveno več časa, bilo je več druženja, več pogovorov, izmenjav zgodb. Včasih si koga naključno srečal v parku ali v gostilni in slišal izjemne zgodbe. Zdaj tega ni več. Morda od tu potreba po Ohranjenih spominih.

Osnova vsega sta bila tovarištvo in rudnik. To je vplivalo tudi na nas mlajše. Zdaj pa je tempo hitrejši, tovarne so usmerjene k vedno večji produktivnosti, plače so ravno dovolj visoke, da so ljudje zadovoljni, za kaj več pa ne ostane. Rinemo v smer, za katero nisem prepričan, da je prava.

Festival Betrib se ukvarja z idrijsko industrijsko kulturo, mentaliteto idrijskega človeka. Kakšen je idrijski človek?

Idrijski človek sva ti in jaz. Sva kaj posebna? Zase ne bi rekel. Kot pa je v pogovoru dejal že pokojni primarij dr. Jože Felc, je edina stvar, ki idrijskemu človeku manjka, ambicioznost. Pri tem ni mišljeno, da nas bi bilo strah česa narediti, temveč da bi se ambiciozno postavili navzven. Idrijčani so pogumni ljudje brez zadržkov, ne bodo pa šli v svet in svojega znanja pokazali navzven. To opažam že od časa punka, iz časa Kuzl. Že takrat je bilo v Idriji veliko bendov, verjetno je bil kateri celo boljši od nas. A mi smo bili dovolj ambiciozni, da smo se želeli pokazati navzven. Ostalim bendom pa se je ambicioznost končala v njihovem vadbenem prostoru – in njim je to povsem zadoščalo.

V preteklih letih sta sodelovala tudi z dijaki. Kakšni so bili odzivi dijakov na zapise? So jih prestrašili – glede na to, da govorijo o zelo drugačnih časih?

Prestrašili definitivno ne. Zgodbe so jih privlačile – a povsem drugi deli, kot privlačijo mene. To se vidi v izboru, ki so ga naredili in je bil predvajan na Betribu. Upam, da se bo izmed vseh dijakov, s katerimi sodelujemo in še bomo sodelovali, našel nekdo, ki bo čez pet, petnajst let prevzel štafeto in nadaljeval z Ohranjenimi spomini. Naj se zapisovanje spominov idrijskega človeka nikoli ne konča.

KO JAŠEK POSTANE PRIZORIŠČE

Betrieb je objekt jaška Frančiške spremenil v prizorišče razstav, inštalacij, glasbenih nastopov in pogovorov. Industrijsko okolje z rudniškimi napravami in stroji – muzejskimi in delujočimi – se je izkazalo za več kot odlično kuliso. Prostor in stroji, vonj po motornem olju, »šmiru«, so postali sestavni del izkušnje. Dodatna ambientalna osvetlitev, popolna zatemnitev prostorov in svetloba, ciljno usmerjena na vnesene razstavne eksponate in panoje, so pričarale izjemno vzdušje – ena od obiskovalk je dejala: »Nisem vedela, da je kaj takega mogoče v Idriji. Še je upanje.«

Razstava: Ariadnina nit

Organizator: Mestni muzej Idrija

Lokacija: Kleyeva črpalka, zbirka rudniških strojev in naprav

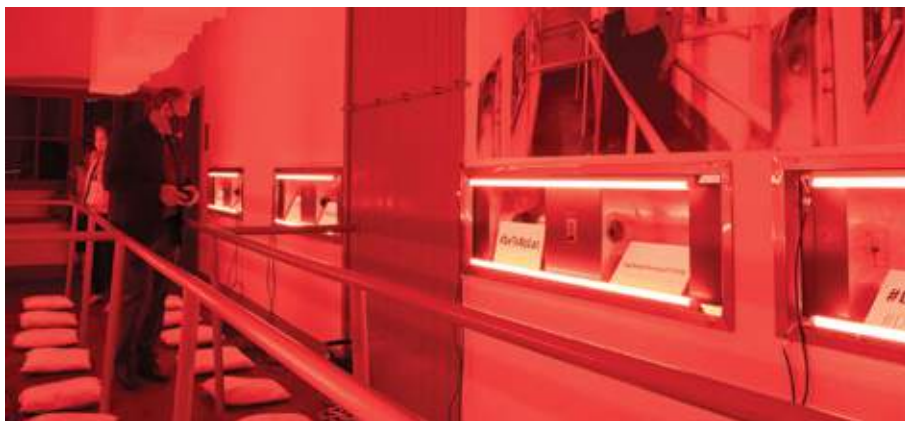
Razstava čipk eksperimentalne skupine Čipkarske šole Idrija v sobivanju z rudniškimi stroji in napravami Mestnega muzeja Idrija; v Jašku Frančiške.

Razstava: Idrija memes

Organizator: ID20

Lokacija: stopnišče in nadstropje

Idrija memes skozi format meme zabava, se posmehuje, prevprašuje in kritizira, pravzaprav »špika« tipične idrijske navade, odnose, dogodke in mentaliteto. Na razstavi predstavljamo nabor memov, ki smo jih z anonimnim avtorjem izbrali prav za ta namen.

Inštalacija: Terme Frančiška

Organizator: Kumšt in ID20

Lokacija: obsevalnica

Obsevanje z žarki je bilo v preteklosti osnovni del rudniške higiene. Z UV-obsevanjem so rudarji prejeli in nadomeščali vitamin D, zaradi pomanjkanja katerega so bili izpostavljeni mnogim hudim boleznim. Pa je to vse, kar je delalo rudarje žive in zdrave? Svetlobna inštalacija je premislek o stari kulturi vsakdanjega življenja idrijskega rudarja in novi dobi idrijskega človeka.

Projekcija: Ohranjeni spomini

Organizator: ID20

Lokacija: strojnica

Projekcija kratkih filmov črpa iz bogate kolekcije projekta Ohranjeni spomini režiserja in scenarista Dušana Moravca ter direktorja fotografije in producenta Matjaža Mraka, v katerem avtorja zapisujeta zgodovino Idrije in njenih prebivalcev. Projekt se spominja za zgodovino nepomembnih in pomembnih trenutkov, ki ganejo ali spravijo v smeh, morda iz istega razloga, ter spoznava ljudi, ki jih ne omenja nobena knjiga, čeprav so za nekoga nepozabni.

VR Eisenstraße

Organizator: ID20

Lokacija: strojnica

VR-360-stopinjski pogledi iz avstrijske Železne poti, območja na avstrijskem Štajerskem, kjer rudarstvo še živi.

»NAD CELOTNO
POSTAVITVIJO
SEM BIL OČARAN,
SPLOH NAD
EKSPERIMENTALNIMI
ČIPKAMI. V ČAST
MI JE, DA SO IDRIJA
MEMES DEL TAKE
POSTAVITVE IN SO
S TEM POSTALI
SESTAVNI DEL
MOZAIKA IDRIJSKE
IN STARINSKE
KULTURE.
POSTAVITEV MED
RUDNIŠKE STROJE
IN NAPRAVE DAJE
MEMOM NOV DOM IN
LEGITIMNOST.«

- Idrija memes, anonimni avtor

Na otvoritvi festivala smo gostili tudi skupino predstavnikov organizacij in lokalne uprave iz okolice Leobna na avstrijskem Štajerskem, ki slovi po cvetoči jeklarski industriji in od koder prihajajo partnerji pri projektu YOUIND, Združenje Štajerska železna pot. Med gosti je bil tudi glavar okraja Leoben, g. Markus Kraxner. Povprašali smo ga o vtisih med obiskom Idrije in o njegovih pogledih na morebitno sodelovanje obeh industrijskih območji v prihodnje.

Na kaj najprej pomislite ob omembi festivala Betrib?

Festival Betrib se je iskril od inovativnosti in kreativnosti, obenem pa je staro rudarsko mesto Idrijo predstavil na mladosten in dinamičen način. To je bil idealen format za predstavitev industrijske dediščine mladim na zanimiv in sodoben način.

Kaj se vam je zdelo dobro? Kje vidite potencial za nadaljnje sodelovanje?

Posebej se mi je vtisnila v spomin razstava, polna kontrastov, ki je uspela z odličnimi svetlobnimi učinki v sozvočju združiti stare rudniške stroje in sodobne interpretacije tradicionalne idrijske čipke. Z dodanimi idrijskimi memi se mi je pred očmi jasno izrisala idrijska svojevrstnost. Prav tako sem bil navdušen nad profesionalnostjo Idrijskega plesnega orkestra, ki je izvedel koncert v očarljivem mestnem gledališču.

Menim, da bi morali sodelovanje med Idrijo in območjem okrog Eisenerza, ki smo ga začeli v sklopu projekta YOUIND, nadaljevati. Izmenjava idej ter uresničevanje zamisli o oživljanju tradicije in inovacijah (festival Betrib v Idriji, festival Rostfest v Eisenerzu, rudarski običaji, ...) bi lahko v obeh rudarskih regijah obrodila sadove. Sodelovanje se mi prav tako zdi smiselno na področju razvoja potencialov ter oživljanja opuščene industrijske dediščine in tradicionalnih gradbenih materialov, da bomo lahko s skupnimi močmi naredili ta okolja privlačna za prihodnje generacije.

Srečno!

Idrijski plesni orkester je napolnil Filmsko gledališče.

»SIJAJNO, DVE ZELO PREPRIČLJIVI IDENTITETI IDRIJE, PREDSTAVLJENI Z VELIKO MERO USTVARJALNOSTI IN LJUBEZNI. ČESTITKE VSEM!«

-obiskovalka

»IMPRESIVNO! CELOSTNO SUPER DELUJE. POHVALA VSEM, KI STE SODELOVALI.«

-obiskovalka

»TE RAZSTAVE BI MORALE BITI STALNE IN BI JIH MORALI S PONOSOM RAZKAZOVATI GOSTOM, KI PRIDEJO V IDRIJO.«

-obiskovalka

»NAVDUŠENA SEM! PROSIM, PODALJŠAJTE RAZSTAVO VSAJ ZA 2 TEDNA!«

-obiskovalka

Video, več fotografij in celoten program festivala Betrib si ogledaj na www.betrib.si

Festival Betrib je bil izveden kot del projekta »YOUIND. Krepitev institucionalnih zmogljivosti za preprečevanje izseljevanja mladih iz industrijskih mest«. Projekt je sofinanciran v okviru programa sodelovanja Interreg V-A Slovenija-Avstrija iz Evropskega sklada za regionalni razvoj. Poleg Občine Idrija kot partnerji sodelujejo še Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Oddelek za geografijo in regionalno znanost na Univerzi v Gradcu in Združenje Štajerska železna pot. Zavod ID20 je zunanji izvajalec.

Del aktivnosti je bil izveden v okviru Odsevov srebrnega časa – dnevov živega srebra: Idrija – Okolje, v katerem živimo, v organizaciji CUDHg Idrija.

HERITAGELAB RAZVIJA TRI POSLOVNE IDEJE NA TEMELJU DEDIŠČINE

Tudi v Sloveniji lahko vidimo, da kulturna dediščina prinaša velik ekonomski potencial. A kako jo podjetniško osmisliti in hkrati odgovoriti na lokalne demografske izzive, kot so eksodus mladih iz manjših in polperifernih krajev, v katerih primanjkuje dovolj raznolikih in za mlade privlačnih delovnih mest? To vprašanje je že pred nekaj leti rodilo konstruktiven premislek, iz katerega je leta 2018 v Idriji zrastle evropsko nagrajena ideja dediščinskega inkubatorja HeritageLab. Leta 2021 se je v sodelovanju s Centrom za kreativnost pri Muzeju za arhitekturo in oblikovanje ta tudi prvič zagnal.

Avtorica:
Urša Mihevc

Z odhajanjem mladih odhajajo razvojni potenciali. To potrjujejo tudi podatki poročila Strategije za mlade Občine Idrija 2022–2026, ki izkazujejo, da se je od leta 2015 število mladih v občini Idrija zmanjšalo za 12,2 %, s 1.830 na 1.606, medtem ko je v obdobju zadnjega desetletja upadlo za kar 437. Nasprotno je število oseb, starejših od 65 let, v taistem obdobju naraslo za 510. Tovrsten neugoden demografski trend je sicer med manjšimi, polperifernimi in specializiranimi (rudarskimi, industrijskimi) mesti že kar nekaj let moč opaziti tudi drugod po Evropi. Razlogi za to tičijo predvsem v pomanjkanju delovnih mest, ki ustrezajo željam in izobrazbi mladih prebivalcev, kar je posledica globalnega prehoda od industrijske masovne proizvodnje k drobljeni, na inovacijah temelječi industriji in ekonomiji znanja.

A brez močne vključenosti lokalne skupnosti – predvsem mladih in izobraženih – tovrstna mesta ne morejo vpeljati ukrepov, s katerimi bi se lahko odzvala na demografsko nazadovanje, kar je ponekod močno povezano tudi z neuspešnim izkoriščanjem lokalnih potencialov. Tukaj se odpre prostor za vključevanje dediščine v spregi z inovativnimi pristopi kot tudi za nove (podjetniške) programe, ki na podlagi vključenosti specializiranih in poglobljenih znanj delujejo lokalizirano in pomagajo mladim, da skozi grajenje na lokalnih potencialih stremijo

k izboljšanju lokalnega okolja, medtem ko v istem zamahu ustvarjajo nove poslovne in zaposlitvene priložnosti.

V letu 2018 je ekipa Društva Idrija 2020 razvila idejo inkubatorja za poslovne ideje na podlagi lokalnih specifik v okviru mednarodnega tekmovanja EUSIC (*European Social Innovation Competition*), kjer je bila nagrajena s prvo nagrado; lansko leto je idejo z lokalnimi dediščinskimi partnerji nadgrajevala skozi projekt Kulturna dediščina kot poslovna priložnost; ter jo letos pričela z izbranimi motiviranimi ekipami izvajati v sklopu partnerske mreže Centra za kreativnost pri Muzeju za arhitekturo in oblikovanje. Dediščino je namreč skozi preplet različnih ved in pristopov treba ohranjati in tudi razvijati za prihodnost, a za to je treba ustvariti okolje, primerno za inoviranje. HeritageLab je bil zato zasnovan kot inkubator, ki skozi mentorsko vodenje dediščinsko izkušenih strokovnjakov nudi individualizirano podporo, odstira vpogled v stanje in priložnosti trga, testira ideje na njem in razvija skupnost podobno mislečih, ki gojijo spoštovanje in zanimanje za dediščino v izrazito razvojnih perspektivah.

HeritageLab letos iz ideje prehaja v dejanja in trenutno vključuje tri različne poslovne ideje na temelju dediščine, ki na svojevrsten način nagovarjajo izzive lokalnega okolja, medtem ko skozi produkte ali storitve stremijo k ohranjanju in razvoju dediščine.

3 poslovne ideje, ki dediščini odpirajo nove perspektive

Idrijčanka Neža Pavšič aktivno nadgrajuje poslovni vidik prve zasebne galerije in okvirjevalnice umetniških del v Idriji, Okvirjevalnice in galerije Ivanka Nikolaj. Ta ponovno oživlja obrt butičnega in sodobnega okvirjanja, medtem ko se posebej predano ukvarja z okvirjanjem pomembnega dela kulturne dediščine – idrijskih čipk.

“Ivanka Nikolaj v lokalnem okolju združuje umetnostno obrt in dediščino okvirjanja čipk, slik in platen na eni strani ter na drugi neguje in skrbi za ozaveščanje lokalnega prebivalstva o pomembnosti umetnosti, vpete v njen prostor. Idrija z oživljanjem tovrstne dejavnosti pridodaja k novim in sodobnim umetniškimi vsebinam, pri tem pa napaja tako mlade kot stare z navdih iz okolja in lokalnimi umetniškimi dejavnostmi – aktualnimi razstavami s podporo mladim umetnikom.”

Neža Pavšič
Okvirjevalnica in galerija Ivanka Nikolaj

Ekipa arhitektov in urbanistov prostorske sekcije Kluba Škofjeloških študentov razvija idejo HeritageBox, ki predvideva oblikovanje modularnih in mobilnih lesenih bivalnih enot znotraj ogroženih dediščinskih objektov. Ekipa je idejo zasnovala v okviru hackathona HeritageHack, kjer je strokovno ekipo prepričala z izvirnostjo ideje na področju vključevanja mladih, dediščinske interpretacije ter digitalne in poslovne izvedljivosti.

“S svojo idejo se osredotočamo predvsem na probleme mladih na periferiji in z izzivom, kako jih tu zadržati. V raziskavi med mladimi v Škofji Loki smo ugotovili, da mladim na periferiji poleg pomanjkanja zaposlitvenih priložnosti, dogajanja in odprtosti skupnosti manjka predvsem dostopnih stanovanj, hkrati pa imajo ti kraji kar nekaj prazne stavbne dediščine, ki bi potrebovala prenovo in oživitve. Zato želimo znotraj inkubatorja ta dva problema med seboj povezati in nadgraditi z rešitvijo HeritageBox.”

Iva Lukan
ekipa HeritageBox

Ekipa Traditional Crafting razvija digitalno storitev – platformo, na kateri se bo gradila skupnost obrtnikov in ljudi, ki jih tradicionalne obrti zanimajo (www.traditionalcrafting.com). Ta bo zbirala in delila znanje o svetovnih tradicionalnih obrteh in obenem omogočala neposreden prenos znanja preko predstavitve obrtnikov, ki jih bodo lahko obiskovalci platforme, zainteresirani za njihovo delo, kontaktirali in se pri njih priučili veččin.

“S svojo idejo želimo dati kulturni dediščini priložnost, da lahko živi naprej. V ta namen razvijamo spletno platformo, ki bo nudila dosegljivost pristne izkušnje in informacij, ki so jasno strukturirane in razčlenjene ter zbrane na enem mestu. Na ta način želimo tradicionalnemu znanju dati priložnost, da se ohranja, širi ter razvija na inovativen in sodobnosti prilagojen način.”

Maja Jenko
ekipa Traditional Crafting

V prihodnost lažje vstopamo z znanjem in izkušnjo rodov pred nami ter s spoštovanjem njihove zapuščine. Naš uspeh v prihodnosti je verjetnejši, če bomo materialno in izkustveno dediščino obogatili, z njo ravnali smotrno in jo tako nadgradili, da bo rodila nove sadove novih časov. HeritageLab je eden tistih prostorov, v katerem lahko to vizijo tudi udejanjamo.

VIDIM *konkreten načrt* ZA KULTURO, DEDIŠČINO IN UMETNOST V IDRIJI

Ste vedeli, da v Idriji obstaja prostor, kjer najdete dela znanih slovenskih slikarjev? – Dobrodošli v Ivanki Nikolaj, prostoru, kjer se je strnila ideja okvirjevalnice in prodajne galerije. Ta je staro mestno jedro Idrije obogatila z novim kotičkom, kjer sedaj domuje skrbno izbrana umetnost. O razumevanju vloge umetnosti v prepletu z dediščino in kritično miselnostjo sva se pogovarjali z Nežo Pavšič, ustanoviteljico in idejno vodjo novega razstavišča. S svojim delovanjem želi doprinesiti k drznejši viziji umetnosti v Idriji, ki bo, kot pravi perspektivna Idrijčanka, prav kmalu bogatejša za konkreten načrt za idrijsko kulturo, dediščino in umetnost. Zanj si posebej močno želi, da bi potencial za spodbujanje kulturnega turizma videli tudi v galeristiki in kuriranju razstav.

Intervjuvala:
Urša Mihevc

Fotografije:
Robert Zabukovec, Tjaša Gnezda

Neža, s sodobno umetnostjo si se prvič od blizu spoznala skozi izrazni ples. Kdaj te je pričela zanimati v kontekstu sodobne vizualne umetnosti?

Res je, že v srednji šoli sem se srečala z izrazno umetnostjo v plesu in opazila sem, kako pomembno je, da ima posameznik medij za izražanje svoje miselnosti, osebnosti, družbenih stanj. A kmalu me je poleg plesa pričela zanimati tudi vizualna umetnost. Na Fakulteti za humanistiko sem študirala antropologijo in kulturne študije, diplomirala iz analize del modernega češkega slikarja Františka Kupke ter se udeležila šole kritiškega pisanja in kuriranja na SCCA, Zavodu za sodobno umetnost. Predvsem ta je na moje osebno razumevanje področja sodobne vizualne umetnosti in teorije najbolj vplivala.

**VERJAMEM,
DA BI LAHKO
Z DOBRO
ZASNOVANIMI
GALERIJAMI
NAREDILI
OGROMNO
IN V IDRIJO
PRITEGNILI
MARSIKOGA.**

Kot praviš, si se z razvojem kritične misli ukvarjala akademsko, kar je zagotovo botrovalo temu, da umetnosti ne razumeš samo romantično. Verjetno si na podoben način pričela razmišljati tudi o kuratorstvu?

Ko sem začutila, da ni dovolj zgolj romantično razumevanje umetnosti, sem na vsako razstavo pričela gledati drugače. Pravo kuratorstvo vzpostavlja koncept in odnos med umetnikom in gledalcem, ki njegova dela interpretira. Prvič sem to spoznala na razstavi znane slovenske slikarke Metke Krašovec, kjer sem opazila, da lahko razstava deluje tudi kot retrospektiva, kot pregled različnih stilskih izražanj. Od tistega trenutka dalje lahko razstavo gledam kot film, ki me vedno znova pelje po različnih ustvarjalnih obdobjih posameznika, ki se odstirajo preko njegovih del. Kar se konceptualne umetnosti tiče, pa sem vedno navdušena nad razstavami, ki v umetnost pretvorijo neko družbeno dejanje. Na primer razstava v Galeriji Vžigalica Odlivanje smrti iz leta 2017, kjer se je pojavilo vprašanje, kaj so posmrtni maske in kakšna je njihova vloga. Nenazadnje so to lahko izjemna kiparska dela, ki odstirajo obraze meščanske elite 19. stoletja. V kuratorstvu je zanimivo vleči koncepte iz različnih področij, za zanimive vsebine pa je vedno potrebna dobršna mera raziskovalnega dela.

In vse je nekako vodilo do tega, da si v letošnjem letu ustanovila prvo zasebno galerijo in okvirjevalnico Ivanko Nikolaj v Idriji.

Nastala je predvsem iz želje po delovanju na likovnem področju kuratorstva in galeristike, zraven pa sem priključila še storitev – obrt okvirjanja. Iz delovanja želim iztisniti največ in poseči tudi na področje osveščanja o likovni umetnosti ter njenem pomenu in prisotnosti v okolju. V Idriji so namreč delovali pomembnejši slovenski slikarji, kot sta konstruktivistični umetnik Avgust Črnigoj in ekspresionistični slikar Božidar Jakac. Tukaj so se odvijali simpoziji, slikarske kolonije, ... Zanimalo bi me, kakšno likovno dediščino premore naš muzejski depo. Zagotovo bi v njem našli veliko likovnega materiala za več zelo zanimivih in skrbno kuriranih razstav.

Kakšne možnosti povezovanja zasebnih galerij in javnih institucij potemtakem opažaš?

Če nisi institucionaliziran ali vezan na projekte, lahko kot zasebna galerija javnim institucijam sugeriraš, kaj je aktualno v svetu likovne umetnosti in kaj ne. Institucije se ne bi smele ustrašiti samostojnih kuratorjev, ker nenazadnje budno spremljamo nove umetniške smernice. Obenem bi lahko muzeji

in galerije, ki organizirajo razstavo umetnika, od njega odkupili delo z razstave, saj bi s tem posodobili svojo likovno zbirko, hkrati pa podprli avtorja. Tudi za prihajajoče generacije je to lahko pomembna zakladnica likovnih del. Sploh pri organizaciji razstav likovnih umetnikov mlajše generacije.

Katere avtorje imaš trenutno razstavljene v prostoru?

Trenutno so razstavljeni klasiki, kot so Spacal, Čuber in Slana, ter sodobni avtorji Kastelic, Uranjek, De Locatelli, pa domačini Terpin, Skočir, Pfeifer, Gnezda in Kleindienst, ki mi je denimo še posebej blizu po svojem likovnem izrazu aktualnih družbenih kritik in stanj. Pri naboru likovnih del sodelujem z novogoriško galerijo Artes, ki ima zajetno zbirko likovnih ustvarjalcev. Za Idrijo si vedno izberem nekaj, kar se mi zdi v prvi vrsti pomembno predstaviti lokalni javnosti.

Na stenah lahko opazimo tudi idrijsko čipko. Nam zaupaš, kako bi si jo drznila najbolj sodobno uokviriti? Kdaj ti je zanimivo povezovati dediščino s kritično miselnostjo?

Kadar postane del koncepta in z njim določene humanistične miselne tradicije. Če dobro pomislim, bi lahko čipko s klekljano podobo Matere Božje uokvirila v različnih živo fluorescentnih paspartutih in okvirjih po zgledu poparta Andyja Warhola. To bi bilo zares zanimivo. Ali pa bi tudi sama vsebina čipke lahko postala drugačna – pogosto razmišljam, kako bi funkcionirala kakšna znana podoba popkulture? Morda bi lahko znane motive slik pretvorili v podobe čipk?

Torej dediščino razumeš kot kreativno in inspirativno silo, ki pravzaprav deluje kot katalizator sprememb in ne kot njihova prepreka?

Če pogledamo arhitekturno, jo vidim predvsem v povezavi z oživljanjem prostorov nekdanjih dediščinskih objektov (idrijski Kajzer park, ljubljanska Cukrarna). V Idriji smo še nekoliko preveč plašni, mili do dediščine in, kot se zdi, bolj odvisni od razpisnih sredstev, kot pa od samoiniciative posameznikov in delovnih skupin. Dediščina sicer živi, a ji manjka drznosti v obliki sodobnih vsebin in zgodb. Sicer je treba biti pri vsem tem strokoven, vendar v organizaciji pogrešam mehko v spregi z organizacijsko sproščenostjo. Morda tudi čas botruje temu, da potrebujemo bolj k človeku usmerjen pristop.

Neža, predvidevam, da te bomo v bodoče lahko srečali ne samo v Ivanki Nikolaj, temveč tudi na številnih odprtih razstav. Kaj ti ta pomenijo?

Predvsem odprta razstava so lahko dober družbeni moment, saj delujejo kot družbeno stičišče, kjer se krešejo in izmenjujejo mnenja o razstavljenih likovnih delih in drugih zanimivih tematikah. Dobro si je deliti kritike, mnenja in energije. Zares so lahko prostor, kjer se izraziš, postaneš odprt za druge sogovornike in somišljenike, hkrati pa podpreš umetniško udejstvovanje.

Še za konec, kako na področju likovne dediščine vidiš Idrijo v bodoče?

Kot stičišče sodobnih vsebin v povezavi z našo industrijsko in kulturno dediščino, kot vodilno silo in odličen primer pestrosti umetnostnih vsebin Unescovega mesta na periferiji. Na področju likovne dediščine imamo vso potrebno galerijsko infrastrukturo, ljudi, željne umetniških vsebin, in mlade, ki jih je na tem področju pomembno podpreti. Vidim konkreten načrt za kulturo, dediščino in umetnost v Idriji, ki bi potencial za spodbujanje kulturnega turizma prepoznal tudi v galeristiki in kuriranju aktualnih razstav. Verjamem, da bi lahko z dobro zasnovanimi galerijami naredili ogromno in v Idrijo pritegnili marsikoga. V sezoni so namreč dovolj že samo štiri odmevnejše razstave, v katere se vloži potreben denar za umetnika, promocijo, marketing, nenehno obveščanje preko družabnih omrežij ter

strateško udejstvovanje. Ljudje se namreč odpravijo na ogled razstav tudi na drugo stran Slovenije, če so te zanimive in če izzovejo interes. Tudi simbolične vstopnine za ogled razstave ne bi smeli zanemariti, če so umetniki odmevna imena. Potrebni pa so seveda določen organizacijski napor, interes vseh vpletenih in seveda ustrezno finančno zaledje. A prepričana sem, da je vse to z dobro voljo in odločnim korakom naprej moč doseči.

**RAZSTAVO
GLEDAM KOT
FILM, KI ME
VEDNO ZNOVA
PELJE PO
RAZLIČNIH
USTVARJALNIH
OBDOBJIH
POSAMEZNIKA,
KI SE ODSIRAJO
PREKO NJEGOVIH
DEL.**

RUDARSKA HISA GISER.

Besedilo:
Matevž Šlabnik

Fotografije:
arhiv Zavoda ID20
Nejc Menard
Iztok Hvala
Joost Nussy

Stanovanjske hiše so neprecenljiv del kulturne dediščine določenega prostora. A redko se zgodi, da se kak primer ohrani nedotaknjen in skupaj z bogastvom, ki so ga ustvarili njegovi stanovalci, čaka na naključnega raziskovalca. Ob prestopu praga hiše Giser smo imeli srečo, da smo doživeli prav to – vstopili smo v časovno kapsulo, iz katere so nas preko dokumentov, fotografij in predmetov nagovarjala sporočila iz preteklosti. Pred nami se je začela razpletati zgodba idrijske rudarske hiše in njenih prvotnih prebivalcev.

Podiček, gank in vrt v razmaku šestih desetletij.

HIŠA.

Hiša Giser stoji na obronku med Skirco in Jurčkovo grapo, le streljaj oddaljena od idrijskega rudniškega gradu Gewerkenegg. Z visoko čelno fasado je orientirana proti Jurčkovi grapi, tako kot nekoč vse tam stoječe stare hiše. Hišo Giser lahko po atributih prištevamo k tipu t. i. idrijske rudarske hiše, ki je od svojega pojava v 18. stoletju dolgo časa predstavljala najpomembnejši stanovanjski tip idrijskih rudarjev. Ob vsesplošni prežetosti mesta z rudnikom so tudi skozi rudarske hiše utripali impulzi rudnika, težkega rudarskega življenja, racionalnosti, iznajdljivosti in posebne delavske estetike. V luči ogroženosti idrijskih rudarskih hiš je avtentično ohranjen objekt prava redkost, ki jo je vredno поблиžje spoznati.

Pogled iz Jurčkove grape. Hiša Giser (zadaj) skupaj s sosednjo Rejčevo kaže podobo stare Idrije.

Točna letnica izgradnje stanovanjske hiše Giser ni poznana, a lahko na podlagi ohranjenih virov in literature ugotovimo, da ima za sabo gotovo dve stoletji. Objekt se je skozi leta spreminjal, saj sta mu vsaka generacija in vsako zgodovinsko obdobje vtisnila kakšno samosvojo prvino. Stavbna osnova izkazuje tipično stanovanjsko gradnjo delavskega sloja, značilno za Idrijo poznega 18. in 19. stoletja. Hiša je delno vkopana in prislonska v hrib s kamnitim podstavkom, nad katerim se v višini pne lesena nadgradnja, ki je le v kuhinjskem delu obeh nadstropij učvrščena s kamnitimi zidovi. Dvokapno streho, ki je bila izvorno najverjetneje krita s škodlami, danes pokriva novejša betonska kritina, pod oker plastmi sedanjega ometa pa se razkriva prvotna umirjena belina značilne rudarske hiše, ki jo harmonično dopolnjujejo simetrični nizi malih dvokrilnih oken. Rudarski značaj poslojja dopolnjujeta klasična atributa – *podiček*, majhna dvignjena ploščad pred glavnim vhodom ob strani objekta, in gank, pokrit zunanji hodnik, po katerem se iz spodnjega okrasnega vrtička še danes vzpenjajo cvetoče vrtnice.

Prvotno pravokotno tlorisno obliko rudarske hiše, ki je izrisana že v franciscejskem katastru iz zgodnjega 19. stoletja, so pozneje razširili, kot je bilo to značilno tudi za druge tovrstne stavbe. Z razširitvijo hiše proti zahodu se je najverjetneje v začetku 20. stoletja uveljavil zanimiv nazobčan tloris, ki objekt zaznamuje

še danes. V 60. letih prejšnjega stoletja so nato izvedli še nekaj železobetonskih dopolnitev – posodobljeni so bili tradicionalni elementi ganka in *podička*, prenovljena je bila kuhinja v pritličju in dodana terasa ob zgornji kuhinji. Odstopanje od tradicionalnih vzorcev je bilo v tem času opaziti tudi na fasadi, ki je bila iz značilne bele nadgrajena v modernejši oker odtenek. Vendar je hiša kljub konstantnim dodelavam, ki so bile naravna posledica dolge bivanjske kontinuitete, uspela ohraniti prvotni značaj in v sodobnost prenesti nekaj klasične rudarske estetike.

Hiša Giser tudi v notranjosti kaže na tradicionalne vzorce bivanja. Razkriva namreč značilno razporeditev prostorov, saj se okrog vhodne veže zvrstijo strmo stopnišče v nadstropje, kuhinja in glavna soba (*hiša*) s spremljajočo manjšo kamro. Tipična razporeditev se v nekoliko manj prostorni obliki ponovi v nadstropju. Hišna oprema daje slutiti postopen razvoj hišnega inventarja, ki sledi splošnemu razvoju bivanjskih standardov od 19. stoletja naprej. Pohištvo v hiši Giser od preprostejših prvotnih *kostnov* (predalnikov) in skrinj do poznejših umetelno izrezljanih omar iz zgodnjega 20. stoletja in sodobnejšega furniranega pohištva iz časa po drugi svetovni vojni pripoveduje zgodbo o dveh stoletjih neprekinjenega bivanja v tem objektu.

O dolgem časovnem loku stanovanjske uporabe pa pričajo tudi povedne plasti notranjih ometov, ki ena za drugo razkrivajo različne barvne in ornamentalne kombinacije, s katerimi so nekoč poživljali tesne bivalne prostore. Predvsem pa notranjost hiše preseneča z drobnimi detajli, ki izkazujejo, da so nekdanji stanovalci preprostemu bivališču znali vdahnuti prav očarljive poudarke in popestriti marsikdaj enoličen vsakdan.

Ročno izdelano pohištvo, plod visokih obrtniških spretnosti idrijskih rudarjev.

Glavna soba v nadstropju – štukaturni stropni okras bi prej pričakovali v kakšnem baročnem dvorcu kot pa v delavskem domovanju.

PROSTOR.

Čeprav so idrijski rudarji skrbno gojili ponos svojega delavskega stanu in bili pozorni na izkazovanje svoje razredne diferenciacije z okoliškim kmečkim prebivalstvom, pa je bilo v njihovih življenjskih vzorcih vendarle opaziti vplive obeh svetov, mestnega/industrijskega in podeželskega/kmečkega. To se poleg same arhitekture njihovih bivališč kaže predvsem v tesni navezanosti na naravo in v vzorcih kultiviranja krajine.

V strm breg nad potjo proti Skirci prislonjena uta rudarske hiše Giser.

France Zupančič, zadnji stanovalec hiše Giser, pri košnji.

Sestavni člen tega so bile t. i. *ute*, enostavni objekti, grajeni iz kombinacije kamnitega podstavka in preproste lesene nadgradnje, namenjeni shranjevanju, predvsem sena. *Ute* so delovale kot majhni centri rudarskih parcel na strmih travnikih in senožetih okrog mestnega središča, kamor so rudarji preko leta nalagali posušeno travo. Na podoben način so v preteklosti okolico urejali tudi pri hiši Giser, kjer so ob obsežnem zemljišču imeli v posesti kar tri *ute*. Te so preko poletja napolnili, pozimi pa je gospodar iz bolj oddaljenih dveh seno nosil do tiste, ki je bila najbližje hiši. Zadnji del te poti je prevzela gospodinja, ki je pri hiši očitno skrbela tudi za skromno delavsko živinorejo in krmila kravo, ki je bivala v kletnih prostorih rudarske hiše.

V *uti*, stari drvarnici in na podstrešju stanovanjske hiše Giser se je ohranilo tudi pravo bogastvo orodij, ki so bila v preteklosti nepogrešljiva pri ustvarjanju in ohranjanju idrijske kulturne krajine. Bogastvo različnih predmetov priča o navezavi idrijskih rudarjev na zemljo in o tesnem odnosu, ki so ga industrijskemu okolju navkljub uspeli zgraditi s prostorom, v katerem so bivali.

Zbirka orodij iz hiše Giser je izjemna.

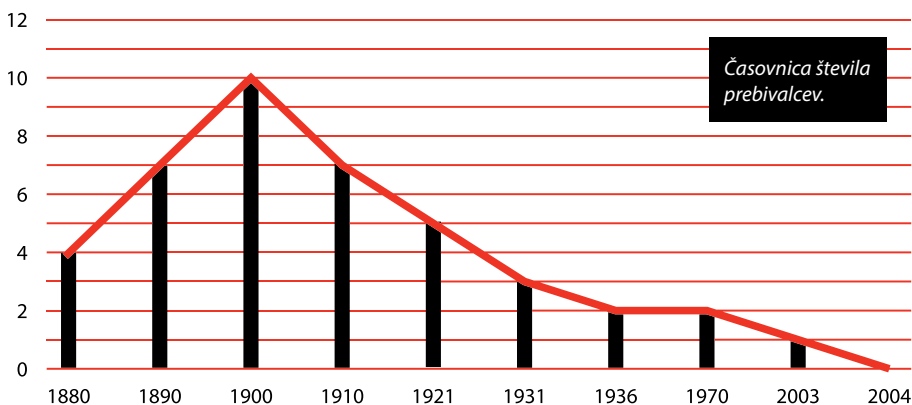
LJUDJE.

Hiša na današnji Ulici zmage 12 je bila prvotno v lasti družine Bogataj (Wogathay), kot po rudniškem urbarju podatke v svoji monografiji navaja Rafael Terpin. Lastništvo je nato prešlo v roke družine Brus, ki je s štirimi družinskimi člani hišo zasedala okrog leta 1880. Naslednji dve desetletji zaznamuje obdobje, ko sta poleg družine Zupančič, ki je v hiši nasledila Brusove, bivali izmenično še družini Mihevc in Peljhan. V hiši je hkrati bivalo največ deset oseb, kar je bila za idrijsko stanovanjsko stvarnost razmeroma znosna številka. Od prvih let 20. stoletja naprej je bila

hiša v celoti last družine Zupančič, s katero je povezano tudi današnje hišno ime.

Zgodba o nenavadnem hišnem imenu *Giser*, tudi *Gisar*, je tako kot mnogo drugih elementov idrijske kulture povezana z vplivom rudnika živega srebra. Ime izvira iz nemške besede *Gießer*, ki označuje livarja in nakazuje na poklic prvega hišnega gospodarja iz družine Zupančič, ki se je pred letom 1890 v Idrijo priselil iz Dvora pri Žužemberku. Tu je namreč vse do leta 1891 delovala livarna plemiške rodbine Auersperg, ki je slovela po odličnih livarskih izdelkih in v kateri so izdelali tudi med Idrijčani dobro

poznani Korletov vodnjak, postavljen na današnjem Scopolijevem trgu. Zupančičeve spretnosti pri rokovanju s kovinami so bile očitno zaželeni tudi pri živosrebrovemu rudniku v Idriji, kjer se je zaposlil in si po poroki s Frančiško Brus ustvaril dom v Brusovi rudarski hiši ob vznožju Jurčkove grape. Zupančičev livarski poklic je bil očitno dovolj reprezentativen, da je porodil svojevrstno hišno ime, ki se je ohranilo do danes.

Časovnica števila prebivalcev.

Hiša je nato še nadaljnji dve generaciji ostala v lasti družine Zupančič, kjer so bili prav do zadnjega vsi moški hišni posestniki poklicno povezani z rudnikom. Rudarska hiša je leta 2003 s smrtjo zadnjega stanovalca sklenila svoj prvi, rudarski stadij. Kljub dve desetletji dolgi zapuščenosti pa je ostala skupaj s spomini, vezanimi na njo, z dokumenti, fotografijami in predmeti medij za prenašanje sporočil o pestri stanovanjski kulturi nekdanjih rudarskih prebivalcev.

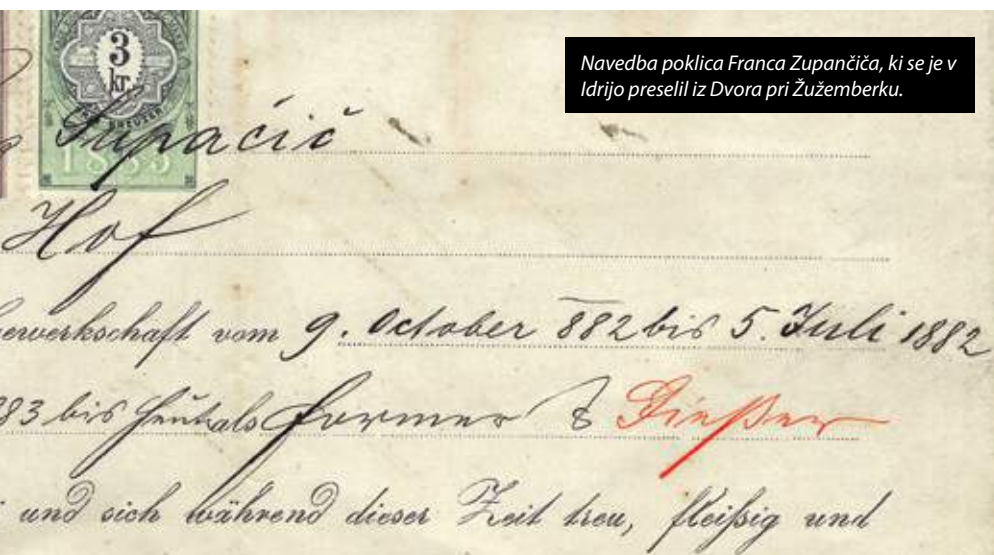
Člani družine Zupančič, zadnji stanovalci v hiši Giser.

Po skoraj dveh desetletjih opuščeni je leta 2021 hiša Giser začasno ponovno zaživela z gostovanjem skupine mladih prostovoljcev iz devetih evropskih držav, ki so se v Idriji zbrali z željo po spoznavanju in ohranjanju kulturne dediščine.

POPOTNICA.

Hiša Giser je leta 2021 odprla novo poglavje v svoji razgibani zgodovini. Pri Zavodu ID20 smo z nakupom želeli preprečiti propad še ene rudarske hiše, ki je tako intimno povezana z nekdanjim rudarskim mestom. Tlakovati želimo pot za razvoj tega objekta, ki bo v prihodnost prenašal sporočila idrijske tradicije, hkrati pa bodoče generacije nagovarjal o pomenu uporabe naravnih materialov pri gradnji ter o nujnih izboljšavah na področju grajene dediščine in prostora. Želimo, da bi hiša na obronku med Skirco in Jurčkovo grapo še dolgo ponosno izžarevala svoj rudarski značaj.

Navedba poklica Franca Zupančiča, ki se je v Idrijo preselil iz Dvora pri Žužemberku.

DODATNO.

Več o bogastvu idrijske stanovanjske dediščine na: www.rudarske-hise.si

VIRI.

- Zgodovinski arhiv Ljubljana, enota Idrija, Popisi prebivalstva.
- Simona Kermavnar, »Idrijski vodnjak z rudarjem«, *Kronika*, 66, št. 2, 2018.
- Rafael Terpin, *Idrijske hiše*, Idrija 2011.

ŽEPNI PARK NAMESTO BALNARSKE STEZE

*Novemu
javnemu
prostoru na
Rožni ulici
značaj dajejo
drevesa, ki so se
zarasla sama.*

Avtorici:
Katja Martinčič, Zala Velkavrh

Fotografije:
Društvo Kumšt, Gregor Kacin,
Slavko Moravec, Jože Carli

STRATEGIJA: PROSTOR SMO VRNILI JAVNOSTI

Kaj se zgodi s prostorom, ko nanj za deset let vsi pozabijo? Stari balinplac v Rožni ulici, kjer so nekoč trenirali in zmagovali člani Balinarskega kluba Škafar, je bil več kot desetletje zapuščen in obdan z visoko ograjo. V tem času se je konkretno spremenil. Iz balinarskega asfalta so pognala drevesa, vrtnice v gredicah je nadvladala podrast, ljudi so zamenjale smeti, prostor pa je dobil visoko ograjo, ki je preprečevala dostop. Na Rožni ulici se je samoniklo

zarasel prostor, ki je po svojem zelenem ambientu spominjal na parkovni del idrijskega Mestnega trga pred prenovno.

Praksa kaže, da za številnimi »zapuščenimi« in »pozabljenimi« javnimi prostori stojijo nelogične zemljiškoknjžne in lastniške ureditve, in mednje sodi tudi balinplac. Lastniška meja, ki deli zasebno in javno, danes poteka po sredini nekdanje balinarske steze. Delitev prostora na občinsko in zasebno last ter dolgoletno pomanjkanje interesa s strani obeh lastnikov sta onemogočala celovito urejanje prostora.

Za premik z mrtve točke je prostor potreboval intervencijo od zunaj, sicer bi lahko stagniral še desetletja. To priložnost so prepoznali

Pogled v nov idrijski žepni park.

samoniklo zasadila drevesa, med njimi gabri in javorji, na robu parka pa rasteta tudi češnja in ringlo. Najlepša in najmočnejša drevesa so pobudniki ob prenovi ohranili in zaščitili, s svojo poševno rastjo pa zdaj prostoru dajejo poseben značaj. Ohranjanje se celo referenca na Mestni trg: tlakovci, uporabljeni za obrobo dreves, so recikrirani – trg je bil z njimi tlakovan pred prenovno.

Med vsemi spremembami, zaradi katerih se je prostor preobrazil, je resnično pomembna le ena: balinplac je ponovno postal javni prostor. Odkar so pobudniki odstranili visoko panelno ograjo, se park odpira proti Rožni ulici, hkrati pa se nov razgled odpre tudi proti potoku Nikova in Lapajnetovi ulici. Park je zdaj prehodan in pregleden, drevesa in zelenje pa omogočajo pravo mero intimnosti, da obiskovalci v prostoru niso preveč izpostavljeni.

Prostor je primeren za druženje, igro in manjše dogodke, tudi zato, ker se v parku zdaj nahajajo tri nove klopi – testni modeli, pri katerih so pobudniki namesto nog uporabili kar betonske cevi. Na neformalni otvoritvi je bila najbolj priljubljena kratka klopa z naslonom, tesno ji je sledila dolga klopa brez naslona. Čas in uporaba bosta pokazala, katera klopa je najboljša, med prebivalci in arhitekti, ki so spodbudili prenovno parka, pa se že rojevajo nove ideje za stari balinplac.

arhitekta Katja Martinčič in Primož Pavšič ter industrijski oblikovalec Jože Carli, ki so v sodelovanju s studiem Prostorož zagnali proces prenove. V pol leta so s pomočjo Občine Idrija, zunanjih izvajalcev in z lastnim delom prostor iz goščave spremenili v zeleno lokacijo za druženje.

V prenovljenem parku se danes enakovredno prepletata dve zgodovini: človeška in naravna. Najprej so prostor oblikovali ljudje. Pobudniki prenove so se balinarjem, ki so za ta prostor nekoč skrbeli in ga uporabljali, poklonili z obnovljeno tablo balinkluba Škafar. Utrjena peščena površina je urejena na lokaciji nekdanjih balinarskih stez. Za ljudmi je delo prevzela narava. V času, ko je bilo balinišče zapuščeno, so se na lokaciji

Uporabniki balinišča leta 2000, preden je bila balinarska steza opuščena in je prostor preraslo grmičevje.

REFLEKSIJA: KROŽNI URBANIZEM BI MORAL POSTATI ZAKON*

Avtorica:
Maša Ogrin

Ureditev je dokaz, kako sodelovanje med pobudniki (zainteresiranimi prebivalci), občino in prostorskimi kolektivi na neurejenih in pozabljenih koticah v mestu lahko vzpostavi priložnosti za nove mestne vsebine. Praksa postopnega načrtovanja mestnih (ali krajevnih) predelov je definitivno nekaj, kar je vredno posnemati, saj šele z mikropremiki lahko ustvarimo zares prijetne mestne predele, ki jim uporaba in obisk prebivalcev vdahnejo smer razvoja. Vzpodbudna je tudi ponovna uporaba zavrženih materialov, ki od oblikovalcev/ arhitektov in izvajalcev zahteva nekaj več informiranosti, premisleka, občutljivosti in iznajdljivosti.

Zasledovanje principa *minimal viable product*

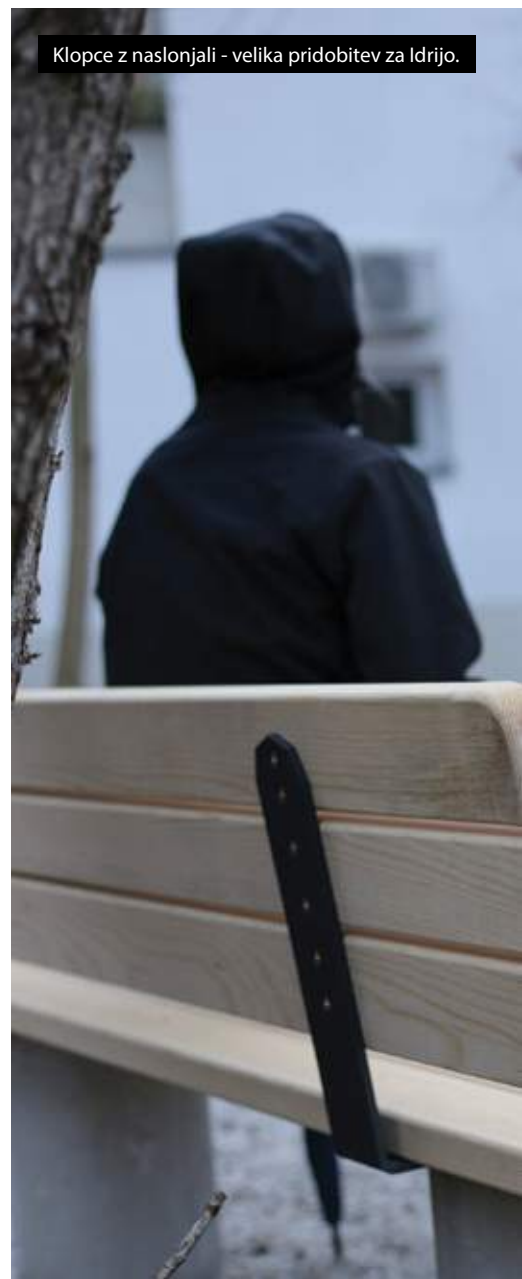
Odločili so se, da prostor uredijo le toliko, da bo postal zanimiv za obiskovalce, ti pa bodo sčasoma sami definirali načine njegove uporabe. V ta namen so traso nekdanjega balnišča tudi zasuli s peskom: z materialom, ki je dostopen in ki ga lahko pozneje kadarkoli odstranijo ter ga brez škode in obremenitve okolja nadomestijo z drugim materialom. Karakter začasnosti se zdi v sodobnem razmišljanju in urejanju skupnostnega prostora za preživljanje prostega časa ključen; ne ve se namreč, kako se bo prostor v prihodnosti razvijal in uporabljal, morda kot igrišče, morda kot park ... odvisno od potreb trenutnih uporabnikov prostora.

Novo dogajanje v prostoru je osvetlila skulptura

Skulptura Luke Saviča (Kot v nebesih, tako na zemlji), ki je bila zasnovana za festival Svetlobna gverila v Ljubljani, prav tako podaljšuje svoj obstoj v javnosti. Po obisku Makedonije, Litve in Velike Britanije je s svojim umetniškim karakterjem razsvetlila otvoritev v Idriji in k obisku pritegnila tudi bolj sramežljive prebivalce.

Klopce z naslonjali - velika pridobitev za Idrijo.

Ureditev zadnjih malenkosti pred otvoritvijo.

Delovna akcija preureditve balinplaca je stekla v poletnih mesecih leta 2021.

Gesta umestitve svetlobne inštalacije kot označevalca spremembe v prostoru je sugestivna. Obeležuje namreč dogajanje in nov mestni predel ter spodbuja prebivalce k podobnim akcijam.

Ureditev proži verižno reakcijo

V prihodnosti se bo uredil tudi preostali prostor v bližini parka, ki je sedaj prometno neurejen, večino prostora pa zaseda parkirišče. V želji po boljši ureditvi občina načrtuje novo prometno ureditev in pripravlja

spremembo Občinskega podrobnega prostorskega načrta, da bi našli boljše rešitve za omenjeno mestno vrzel, kot jih predpisuje trenutni dokument. Projekt nedvomno pokriva teme krožnega urbanizma, urbanega recikliranja, participacije in medgeneracijskega vključevanja in želeli bi si, da bi tudi drugi posamezniki, občine in kolektivi posnemali podobne prakse, ki bi prej ali slej morale postati zakon.

** Besedilo je prirejeno; v izvorni obliki je objavljeno na portalu Trajekt.org.*

Prenovljeni balinplac ob otvoritvi, 10. novembra 2021.

TOMAŽ KOSMAČ: PARK

Nekoč je bil park. Potem so se ga velmožje odločili prenoviti. V nenehni skrbi za dobro občestva so klopce podrli, drevesa požagali in fontano zasuli. Ob njihovi plemenitosti je ljudem zastalo srce. Park je postal tako lep, da si vanj niso upali več zahajati. Pritlikavo grmovje in polkrožne tribune z dilami, na katerih se ni dalo sedeti, so brez sape občudovali samo še na daleč.

Sčasoma se je začelo šepetati: »Novi park nam ni všeč. Želimo, da ga spravite v staro stanje.« »Njet!« so odgovarjali velmožje. »V umetnijo se ne sme posegati!« Videč, da so prošnje zaman, je raja za nekdanjo gostilno, kjer so se nekoč zbirali rudarji, vzkliknila: »Po srcu smo še vedno knapi!« Pljunila je v roke in vzkliklo je novo upanje.

PRAZNIK IDRIJSKIH ŽLIKROFOV

📅 20. avgust 2022 📍 Park Mejca, Idrija

30+ odličnih jedi in 10+ kulinarčnih ponudnikov
Regionalna vina in piva

Popoldanska glasbena spremljava • Tržnica izdelkov Idrija izbrano
Tekmovanje v kuhanju divjačinske bakalce Jagerchef
Program za najmlajše • Vodeni ogledi UNESCO svetovne dediščine

www.idrijski-zlikrofi.si